

KONCEPCIJA KULTURNO POVIJESNOG NASLJEĐA NA PRIMJERU UMJETNIČKOG OPUSA VIKTORA POPOVIĆA

Domazet, Božo

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:281473>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**KONCEPCIJA KULTURNO POVIJESNOG
NASLJEĐA NA PRIMJERU UMJETNIČKOG
OPUSA VIKTORA POPOVIĆA**

BOŽO DOMAZET

SPLIT, 2024.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski rad

**KONCEPCIJA KULTURNO POVIJESNOG
NASLJEĐA NA PRIMJERU UMJETNIČKOG
OPUSA VIKTORA POPOVIĆA**

Student:

Božo Domazet

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Dalibor Prančević

Split, rujan 2024.

SADRŽAJ

1.	Uvod	1
2.	Umjetnost i identitet: Viktor Popović	3
2.1.	Početak: inverzija očekivanja	5
2.2.	Pozicija umjetnika: posuđeni predmeti	6
2.3.	Inspiracija: osvrtni se oko sebe	11
2.4.	Izvan granica platna: umjetnički dijalog	13
2.5.	Umjetnost kao prostor za složenija pitanja	16
3.	Prošlost i sadašnjost kroz umjetnost Viktora Popovića	18
3.1.	Umjetnički proces i publika: oblikovanje forme u prostoru	21
3.2.	Interakcija prošlosti i suvremenosti kroz umjetnost	25
3.3.	Bez naziva: Zenčišće	27
3.4.	Povijest arhiva: dvodjelna izložba	29
3.5.	Interakcija s prostorom: karakteristike umjetnika	31
4.	Okolina koja prožima razvoj Viktora Popovića	33
4.1.	Digresija: istraživačka umjetnost	38
4.2.	Umjetnički utjecaji: Gorki Žuvela	40
4.3.	Digresija: umjetnost svjetla	42
5.	Umjetnički put Viktora Popovića	45
6.	Zaključak	48
7.	Sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku	51
7.1.	Ključne riječi	52
8.	Popis literature	53
9.	Prilozi	56
9.1.	Popis samostalnih izložbi:	56
9.2.	Popis slika	69

1. Uvod

Opisati gotovo cijeli umjetnički opus aktivnog umjetnika nikada nije jednostavan proces. Posebice kada je riječ o Splitu, mjestu bogate kulture, domu mnogih umjetnika i povjesničara umjetnosti; predjelu koji obiluje brojnim kulturno povijesnim narativima što oblikuju sam grad. Kroz etape ovoga teksta prikazat ćemo umjetnikov opus i stvaralaštvo povezane sa samom bogatom poviješću, umjetničkim principima i neiscrpnim stvaralaštvom splitskog područja.

Na početku, jasno i izravno, obrazložiti ćemo umjetnički izričaj Viktora Popovića, teme i koncepte, nakon čega ćemo pažnju usmjeriti na kronološki pregled njegovih radova. Fokalna točka bit će napuštanje slikarstva što će uvelike odrediti Popovićev daljnji razvoj. Pažnju ćemo usmjeriti na ready-made umjetničku praksu i umjetničke odrednice, te njegove radove. Prikazat ćemo autorov umjetnički razvoj kroz njegove radove slične tematike, gdje svaka od izložbi pokazuje novine u autorovu istraživanju umjetničkog subjekta. U razumijevanju procesa, od pomoći će nam biti radovi kustosa i njegovi vlastiti komentari.

Nadalje, pokazat ćemo se što se krije iza njegova najopširnijeg umjetničkog procesa koji gradi godinama. Stoga, ističući kvalitetu i karakteristike rada, prikazat ćemo Popovićevo istraživanje splitskih urbanističkih obilježja kroz nekoliko umjetničkih radova. U izvedbi, on stvara samostalne umjetničke izričaje, koristi brojnu arhivsku dokumentaciju u procesu te se oslanja na vlastita istraživanja. Kroz sami projekt, Popović je koristio različite pristupe te ćemo iste kroz ovaj tekst pokušati deducirati. Sve navedene radove ćemo posebno objasniti i opisati.

U kontekstu umjetničkog razvoja, osvrnut ćemo se na prošlo stoljeće i značajan preokret na umjetničkoj sceni. U sagledavanju istog, pokušat ćemo dobiti širu sliku utjecaja na samog Viktora Popovića. Spomenut ćemo više umjetnika koji su mogli utjecati na njega i umjetničke karakteristike ovog razdoblja. Kako bismo lakše prepoznali važnost njegove umjetnosti, posegnut ćemo za prigodnim umjetničkim pojmovima i događajima, putem ih objašnjavajući. Time ćemo približiti povijesno-umjetnički diskurs. Kako bismo bolje prepoznali umjetničke postupke koje donosi umjetnik, zasebno ćemo izdvojiti digresiju o istraživačkoj umjetnosti talijanskog teoretičara umjetnosti Carla Argana. Potonje je vrlo važno obilježje samog pristupa umjetnika u izvedbi radova i posljedično izložbi. Navodeći umjetničke postulate, glavne karakteristike i definicije, približit ćemo umjetničku teoriju s praksom. Pri tome, koristit ćemo se pojmovnikom suvremene umjetnosti od Miška Šuvakovića.

Nadalje, osvrnut ćemo se na umjetnost svjetla, umjetničku praksu koja je često korištena u radovima samog umjetnika. U ovom dijelu rada bismo već mogli sagledati njegov umjetnički opus te stvoriti mišljenje o samom umjetničkom razvoju našeg umjetnika.

S obzirom na to da sam naslov ovoga rada, *Koncepcija kulturno povijesnog nasljeđa na primjeru umjetničkog opusa Viktora Popovića*, može biti različito interpretiran, ovdje ćemo jasno pokazati smjer nadolazećeg rada. Prvotno, kroz cijeli rad ćemo pokazati raznovrsnost umjetničkog nasljeđa samoga grada Splita i okolice, s ciljem da prikazemo kako Popovićeve radovi nastavljaju bogatu tradiciju. Također, isti korak ćemo proširiti s pregledima internacionalnih kretanja u potrazi za mogućim izvorima Popovićeve umjetničke izvedbe, koja u isto vrijeme donosi nove procese i nastavlja u skladu s tradicijom. Drugačija vremena donose drugačije probleme, što se pokazuje i u samoj umjetnosti. Publika postaje zahtjevnija i traži originalne pristupe. Današnji umjetnici pokušavaju pomiriti umjetničke postulate a istovremeno se trude okupiti brojniju publiku. Pokazat ćemo kako se pri tom zadatku umjetnik ponio. Druga poveznica između njegovog umjetničkog opusa i kulturno povijesnog nasljeđa krije se u ciklusu radova i istraživanja razvoja samoga grada Splita. Da bi taj proces bio uspješan, bilo je potrebno isti projekt podignuti na višu razinu i potaknuti publiku na promišljanje i interakciju.

Naposljetku, cilj nam je dočarati umjetnost Viktora Popovića te će nam u tome naumu pomoći sve navedene etape do sada, kao i već spomenuta literatura. Ona nespomenuta u ovomu kratkomu pregledu, kao što su brojni radovi, bit će popisana na kraju. Također, filozofska prodiranja u umjetnost svakako će nam pomoći u samom shvaćanju cjelokupne građe, posebice Popovićeve opusa. Konačno, kao što je i primjereno, rad sadrži zaključak, propisani sažetak na hrvatskom i engleskom, kao i ključne riječi.

2. Umjetnost i identitet: Viktor Popović

Na samom početku istaknut ćemo kako se, svojim umjetničkim pristupom i tehnikama, Viktor Popović ističe na domaćoj umjetničkoj sceni. Kroz svoj umjetnički rad, Popović razvija prepoznatljiv izričaj koji odražava njegovu osobnost i stav. Prvenstveno se radi o konceptu propitivanja granica discipline kroz mnoga istraživanja i implementaciju novih rješenja. U svojoj dosadašnjoj karijeri Popović je izlagao svoje radove na mnogim samostalnim i skupnim izložbama kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu. Kao priznati umjetnik u Hrvatskoj, Popović je imao prilike izlagati svoje radove i u renomiranim galerijama i muzejima poput Galerije umjetnina u Splitu, Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu ili Galerije Waldinger u Osijeku, ali i u brojnim drugim gradovima poput Rijeke, Pule, Visa, Hvara. Njegovi radovi redovito se izlažu na međunarodnim izložbama i festivalima umjetnosti diljem svijeta. Od Ljubljane, Berlina i Istanbula do samoga New Yorka, ali i Portlanda u Oregonu. Vidljivo je, dakle, kako je Popovićevo umjetnost privukla pažnju i izvan granica Hrvatske.

U razdoblju od 1998. godine, kada je održao prvu samostalnu izložbu u Salonu Galić (Split), do danas, Popović je sudjelovao na brojnim umjetničkim manifestacijama. Izdvojiti ćemo samo neke od njih, počevši od instalacije za izložbu u Galeriji Juraj Plančić u Starom Gradu na Hvaru 2000. godine, ciklusu izložbi posuđenih stolica (Gradska čitaonica Komiža, Vis, 2006.; Portland Art Center, Portland, 2006.; Akvarij Bačvice, Split, 2007.), zatim *Projekt: Delta* (s Brankom Juras), *Marganovo / Hartera*, (Rijeka 2008.), te izložbe *Jedan na jedan* (s Igorom Eškinjom) u Galeriji umjetnina (Split 2011.) i *Bez naziva*, Lauba – kuća za ljude i umjetnost, Zagreb, 2013. godine. Svaka od navedenih izložbi je važna za razumijevanje umjetnika.

U periodu od 2015. godine do 2023. umjetnik je fokusiran na istraživanje arhiva, iz čega je proizašao ciklus istraživanja arhivske građe u provedbi samih izložbi. Jedan od prepoznatljivih segmenata umjetničkog rada Viktora Popovića svakako je sveobuhvatni projekt istraživanja razvoja grada Splita, koji je predstavljen javnosti kroz nekoliko zapaženih izložbi. Svaka od potonjih izložbi, publici je predstavljena kroz vlastitu perspektivu ispitanog problema. Riječ je o projektu istraživanja urbanog područja Splita 3, izgrađenog 70-ih i 80-ih prošlog stoljeća. Projekt istraživanja urbanističkih obilježja navedenog područja obuhvaća više ulica, kvartova i javnih površina.

Započevši s navedenim izložbama u 2015. godini, umjetnik je ovaj projekt predstavio na samostalnoj izložbi *Bez naziva (Arhiv ST3)* u Galeriji Škola. Nastavak projekta je uslijedio

iste godine na 39. Salonu Galić pod nazivom *Prikazi podijeljenosti / Representations of Split* (slika 4) u organizaciji Hrvatske udruge likovni umjetnika – Split (HULU Split). Od tada, umjetnik nastavlja istraživati i dalje te donosi nove izložbe, propitujući konvencije javnosti na nekoliko razina: prostornom, kulturalnom, sociološkom, umjetničkom i ekološkom pogledu (slika 15). U nastavak razvoja projekta umjetnik je implementirao nove izložbe *Bez naziva* (*Arhiv ST3: Vojna bolnica*) kroz 2017. godinu, koju pak odnosi čak i u New York, povodom samostalne izložbe pod nazivom *Splitski arhiv* u Galeriji C24, 2018. godine (slika 19, 20 i 21). Iste godine nastavlja u istom tonu te tako nastaju radovi *Bez naziva* (*Arhiv ST3: Sadržaj*). Konačno 2021. godine održane su pod istim imenom: *Bez naziva* (*Arhiva ST3: Sadržaj*) dvije izložbe i to na zgradi Filozofskog fakulteta u Splitu te Galeriji Kula, Split. Iako se u svojim istraživačko-arhivističko-umjetničkim radovima Popović fokusira na Split, to nije jedino područje koje proučava i donosi publici. U ovom tekstu donosimo i dvije koje se ne tiču samoga grada Splita, a to su *Bez naziva* (*Arhiv: Zenčišće*) te *Bez naziva* (*Arhiva željezarija Ravne*). Potpuni popis samostalnih umjetničkih izložbi se nalazi na kraju, u priložima ovoga rada, uz napomenu da je sudjelovao na više grupnih izložbi.

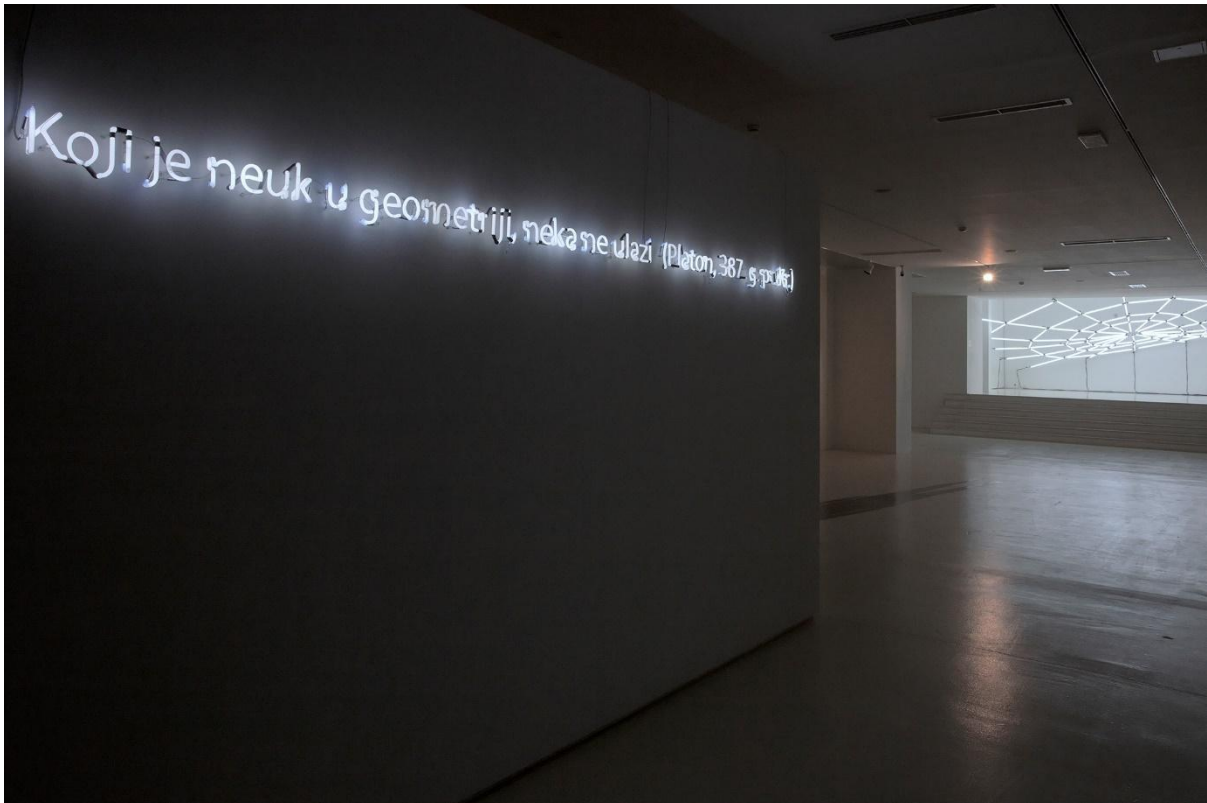
Mnoge Popovićeve radove možemo u određenim segmentima usporediti s radovima drugih umjetnika koji se bave sličnim temama (ili su sličnih medija), a mi ćemo se u ovom radu osvrnuti na neke od njih. Svaki umjetnički pravac počiva na temeljnim karakteristikama i specifičnostima koje ga određuju i razlikuju od drugih pravaca. Viktor Popović koristi mnoge koncepte i tehnike iz raznih pravaca u umjetnosti. Možda baš i zbog toga, njegova umjetnička produkcija obuhvaća mnogobrojne medije kao što su slike, crteži, fotografije, instalacije i videa. Općenito, raznolikost izraza u umjetnosti označava široku paletu kreativnih izraza, paradigmi i tehnika koje umjetnici koriste kako bi prenijeli svoje ideje, emocije i poruke publici. Nadalje, autor kroz svoj rad naglašava kreativnu slobodu umjetnika i njihovu sposobnost da istraže različite medije i koncepte. Ovaj pristup ne samo da obogaćuje umjetnost već i potiče publiku na razmišljanje o širokom spektru tema i perspektiva.

Iza nas je opis umjetničkog opusa Viktora Popovića kojeg ćemo detaljnije objasniti u nastavku. Prije toga istaknut ćemo još nekoliko crtica o samomu umjetniku. Za svoj rad, Popović je priskrbio brojne nagrade i priznanja, kao i pohvale publike. Dobitnik je nagrade za najboljeg mladog umjetnika Hrvatskog društva likovnih umjetnika (Zagreb, 2006.), potom godišnje nagrade za suvremenu umjetnost Filip Trade (Zagreb, 2005.) te velike nagrade VIII. trijenala hrvatskog kiparstva u Gliptoteci HAZU (Zagreb, 2003.)¹. Također, godine 2009.,

¹ Vidi više: Popović, V. *Viktor Popović*, <https://www.viktorpopovic.com/>. Pristupljeno 06.09.2024.

dodijeljena mu je i nagrada 36. splitskog salona od strane Hrvatske udruge likovnih umjetnika. Izdvojiti ćemo i nagradu HS AICA (Hrvatska sekcija Međunarodnog udruženja likovnih kritičara) na 54. zagrebačkom salonu, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, (Zagreb 2019.).²

Spomenut ćemo i još tri rezidencijalna programa u inozemstvu: Art Omi, Omi International Arts Center, Ghent, (New York, USA 2017.); ArtsLink, Portland Institute for Contemporary Art, Portland, (Oregon, USA 2006.); Cité Internationale des Arts, Pariz, (Francuska 2005.).



Slika 1. Postav izložbe *Jedan na jedan*, Galerija umjetnina Split (11. veljače – 9. ožujka 2011.) / Foto: Viktor Popović

2.1. Početak: inverzija očekivanja

Službeni pomak izvan prostora slike Popović je napravio za izložbu u Galeriji Juraj Plančić u Starom Gradu na Hvaru 2000. godine (slika 8). Sama galerija, nalazi se u Muzeju Staroga Grada – neorenesansnoj palači s unutarnjim vrtom koju je izgradila starogradska obitelj Biankini 1896. godine. Riječ je o izložbi u suradnji s Ivanom Franke kada Popović postavlja instalaciju od dva jednostavna olovna zastora koji prekrivaju građevinske otvore ove galerije, tj. prozore koji pružaju pogled na spomenuti vrt. Sam izbor materijala govori o promišljenosti

² Vidi više: Popović, V. *Viktor Popović* <https://www.viktorpopovic.com/>. Pristupljeno 06.09.2024.

umjetnika. Umjesto očekivanog zastora od tkanine, čija je svrha prigušenja vanjskog svjetla, Popović uzima olovo, doista težak i čvrst materijal, te od njega izvodi zastor.

Na prvi pogled, ništa u radu ne otkriva neobičnu pojavu. Olovni zastor je izveden kao bilo koji drugi. Postavljen na točnom mjestu gdje se i običan zastor postavlja, gotovo do poda. Nadalje, sastoji se od nepravilnih vertikalnih nabora te tako odaje izgled običnog zastora, onakvog kakvog se najčešće nailazi. Popović ovdje koristi inverziju očekivanja - svojevrsnu igru paradoksa. "Upravo na tom susretištu očekivanja i stvarnog stanja, odsutne tkanine i njezine olovne simulacije, nalazimo zastor koji izgleda više antiradijacijski nego antisolarni, ali ostaje zastorom."³ Antiradijacijska komponenta se ovdje ne spominje slučajno, jer olovo pruža određenu dozu zaštite od radijacije. Posebice kada je riječ o rendgenu. Upravo je i to igralo ulogu u izboru materijala za ovaj rad. Vizualnim podražajem olovni zastor djeluje kao običan, ima svoje nabore, čak i jednaku svrhu. Ipak očita je razlika: običan zastor od tkanine je lagan, kroz njega prolazi svjetlost, on je pomičan pod dodir ili vjetrom, što je sušta suprotnost olovnog zastora. „Strategija inverzije, igra lažne simulacije i kombinacija nespojivih parova već u ovom ranom radu postaju osnova procesa kojim Popović postiže za njega karakteristično očuđenje predmeta.“⁴

Upravo je ova izložba usmjerila daljnji umjetnički opus našeg umjetnika, te je možemo smatrati prekretnicom. Sve do tada, kao školovani slikar, Popović se isključivo bavio unutar okvira i diskursa slike. No već i tada pokazuje motivaciju istraživanja relacije i odnosa prostornosti unutar same slike i izložbenog prostora u kojeg rad postavlja. S obzirom na navedenu motivaciju, prelazak u prostor i početak bavljenja skulpturom i objektom uslijedio je kao sljedeći korak u procesu razvoja samoga umjetnika.

2.2. Pozicija umjetnika: posuđeni predmeti

Umjetnost može biti intrigantna i prepoznatljiva, posebno kada je riječ o oblikovanju i transformaciji svakodnevnih predmeta u nešto potpuno novo. Umjetnik Viktor Popović upravo to čini u svojim brojnim umjetničkim instalacijama. Pri tome on koristi razne uporabne predmete kao ključne elemente svojih radova. Navedeni proces označava se kao ready-made. S obzirom na to da se umjetnik u raznim prigodama bavi ready-made postulatima, objasniti ćemo поближе o čemu se radi. Navedeni termin označava uporabu najčešće svakodnevnog, već

³ Srhoj, Vinko. *Viktor Popović / Galerija Juraj Plančić*, Stari Grad: Centar za kulturu Staroga Grada, 2000. Izdano za izložbu *Bez naziva* Plančić, Stari Grad.

⁴ Babić, Jasminka. *Viktor Popović / Bez naziva*, Zagreb: Lauba – kuća za ljude i umjetnost, 2013. Izdano za izložbu *Bez naziva* u Lauba – kući za ljude i umjetnost, Zagreb.

izrađenog objekta kao umjetničkog djela.⁵ Preciznije, kako se ističe u već navedenoj literaturi suvremene umjetnosti: „Ready-made je predmet izvanumjetničkog porijekla koji je, s ili bez intervencija, preuzet, označen i izložen kao umjetničko djelo.“⁶ Ovaj proces je nastao u razdoblju modernizma. Osnovna ideja ready-made umjetničkih djela leži u tome da se svakodnevni objekt intencijom umjetnika designira kao umjetničko djelo. Odnosno prema riječima idejnog tvorca ready-made koncepta Marcela Duchampa u anonimnom članku u časopisu *The Blind Man* iz 1917. godine: „Nije bitno da li je gospodin Mutt sam napravio fontanu. Odabrao je svakodnevni objekt iz života, i postavio ga je tako da je njegov svakodnevni značaj nestao pod novim nazivom i novim pogledom na njega - stvorio je novu misao za taj objekt.“⁷

Jedna od istaknutijih izložbi pri kojoj smo jasno mogli vidjeti Popovićeve razmišljanja o pojmu ready-made, bila je ona u Komiži, na otoku Visu, 2006. godine. U samoj pripremi izložbe, umjetnik je krenuo od samoga prostora - Gradske čitaonice. U pokušaju da se sam prostor izložbe uključi u izložbu na dublji i slojeviti način, umjetnik se okrenuo predmetima unutar same čitaonice. Osim knjiga, svaka čitaonica, sastoji se i od stolica. U pokušaju da transformira običan objekt u formu, Popović uzima stolice i pretvara ih u samu srž izložbe. Najčešće trošne i upotrijebljene mnogo puta, predstavljaju figuru koja je najviše zaintrigirala umjetnika. Upravo to je bila glavna motivacija u izvedbi navedene izložbe. Izložba u Komiži organizirana je od strane Laube – Kuće za ljude i umjetnost, Zagreb. Ubrzo su uslijedile istovjetne izložbe u Portland Art Centru u Oregonu (SAD) iste godine, zatim u rodnom Splitu 2007. – Akvarij Bačvice (slika 9), a istaknut ćemo još i grupnu izložbu u Ljubljani (Slovenija) iz 2017. godine (slika 2). Svaka izložba predstavlja novi izazov i priliku za stvaranje jedinstvenih instalacija koje privlače pažnju publike.

Dolaskom na samo mjesto izložbe u Komiži, umjetnik primjećuje kako su stolice relativno nedavno promijenjene u nove, modernije, lišene prošlosti, a stare su poklonjene obližnjoj osnovnoj školi. Na tom mjestu i u tom trenutku, Popović proširuje prvotnu ideju pretvorbe običnih predmeta u umjetničku formu, pridodajući tome i element posudbe. Takvim pristupom započinje proces koji se nastavlja i kasnije. Najočitiiji primjer je svakako izložba u Akvariju na Bačvicama u Splitu. „Za splitsku instalaciju u prostoru Akvarija, umjetnik posuđuje stolice od prijatelja, poznanika, čak i putem medija poziva širu publiku na

⁵ Encyclopædia Britannica. *Ready-made*. <https://www.britannica.com/art/ready-made>. Pristupljeno 05.08.2024.

⁶ Šuvaković, Miško. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Horetzky, Zagreb, Vlees & Beton, Ghent: 2005., str. 534.

⁷ Tate. *Readymade*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/r/readymade>. Pristupljeno 05.08.2024.

sudjelovanje u projektu.“⁸ Akcija je bila uspješna, što se može vidjeti i na fotografijama same izložbe. Kada je već riječ o izložbi, Popović umjetnički transformira obične stolice s pomoću svjetlećih fluorescentnih cijevi i elektroničkih elemenata. Stolice su nakupljene i učvršćene u novoformiranu kaotičnu masu. Kako je to istaknula kustosica Jasminka Babić za izložbu u Splitu 2007. godine: „Situacija je izrazito jasna – na stolicama pričvršćenim u naizgled kaotičnu hrpu ne može se sjediti. Sada u prvi plan dolazi njihov oblik, njihova mogućnost da stvore vizualno zanimljivu cjelinu.“⁹ Nadalje, taktički raspored svijetlih „tuba“ između stolica stvara živopisnu igru svjetlosti i sjene, oblikujući spektakularne efekte i emotivne doživljaje za gledatelje. Svjetlo postaje ključni element u Popovićevim instalacijama, jer stvara dinamičan i interaktivan odnos između umjetničkog djela, prostora i gledatelja. Zanimljivo je istaknuti kako su korištene aragonske cijevi ručno izrađene, te je svaka od njih jedinstvena. Da ne bi bilo zabune, ne izvodi ih on sam, već naručuje točno određene veličine i oblike od staklopuhača.

Njegova kombinacija recikliranih stolica, svjetlećih argonskih cijevi i elektroničkih elemenata stvorila je homogene svjetlosne umjetničke skulpture. Popović se kao pravi modernist oslobodio uvriježenih pravila (da stolice služe samo za sjedenje) i stvorio nešto potpuno novo - umjetničku izložbu za posjetitelje koji promatraju obične i korištene stolice u novom ruhu. Nakon izložbe, umjetnik vraća predmete svojim vlasnicima i omogućuje im svoju izvornu funkciju. Promišljenu upotrebu navedenog procesa naglašava i kustosica Babić navodeći: „Proces završava kada po završetku izložbe stolica bude vraćena vlasniku, u izvorni kontekst. No prožimanje umjetnosti i stvarnog života tu ne prestaje, jer i kada predmet ponovno postane pukim predmetom, bit će obogaćen memorijom na svoje umjetničko postojanje.“¹⁰ Svojim pristupom svjetlosnoj umjetnosti u kombinaciji s ready-made objektima, njegove instalacije odišu autentičnim iskustvom za posjetioca. Ovakav pristup umjetnosti naglašava transformaciju svakodnevnih predmeta u nešto potpuno novo i inspirativno. U konačnici, njegovi radovi povezuju publiku s novim dimenzijama umjetnosti i potiču ju da cijeni jednostavne predmete unutar potpuno novih perspektiva. Njegova umjetnost postaje most između svakodnevnog i izvanrednog, potičući nas da u običnom pronađemo potencijal za ljepotu i umjetnost.

Ovakav pristup umjetnosti Popović prikazuje kroz nekoliko različiti izložbi, a najčešće koristi jednostavne stolice iz škola, gradskih i javnih zgrada, kao i od različitih ljudi koji

⁸ Babić, Jasminka. *Viktor Popović / Bez naziva*, Split: Hrvatska udruga likovnih umjetnika, 2007. Izdano za izložbu *Bez naziva* u Akvariju Bačvice, Split.

⁹ Isto.

¹⁰ Isto.

nesebično posuđuju svoje svakodnevne predmete za umjetničke izložbe. Stolice koje bi inače bile obični i istrošeni dijelovi blagovaonica i dnevnih boravaka tako su postale dio jedinstvene umjetničke instalacije i izložbe. Svaka stolica ima svoju priču, pokazujući trag vremena, a umjetnik ih je pažljivo iskombinirao kako bi stvorio novo umjetničko djelo. Ovaj pristup odražava dublje razmišljanje o povijesti predmeta i memoriji koju nose sa sobom. Takva konstrukcija postaje osnova za umjetničko stvaranje. „Priča o korištenju uporabnih predmeta u umjetnosti stara je već više od sto godina, a meni je osobno zanimljiva zbog memorije koju ti predmeti nose“,¹¹ objasnio je umjetnik vlastitu namjeru prilikom izgradnje navedenih izložbi. Također, u istom intervjuu, objasnio je: „Bez obzira jesu li tragovi uporabe tog predmeta očiti ili prikriveni, memorija je prisutna, čak i kada predmet stavimo u isključivo umjetnički kontekst.“¹²



Slika 2. Bez naziva, 2017. korištene stolice, argonske svjetleće tube, električne instalacije, različite dimenzije - prostorna instalacija u Galeriji Cukrarna, Ljubljana / Foto: Viktor Popović

Referirajući se na svoje djelo *Fontana* (1917.g.) Duchamp određuje tri bitne odrednice ready-made umjetnosti. Prva odrednica je da sam čin odabira nekog objekta od strane

¹¹ Dunatov, Dario. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku*. Vizkultura, 2020. <https://vizkultura.hr/intervju-viktor-popovic/>. Pristupljeno 05.08.2024.

¹² Isto.

umjetnika kreativni odnosno umjetnički akt samo po sebi.¹³ Preciznije rečeno čin stvaranja u smislu obrtničkog ili pak preciznije rečeno rukotvornog rada postaje manje bitan u odnosu na sam čin odabira nekog objekta i njegove konceptualizacije kao umjetničkog djela.¹⁴ Druga bitna odrednica jest da objekt u procesu nastajanja umjetničkim djelom gubi svoju utilitarnu funkciju. Treća bitna odrednica da s novim nazivom i novom prezentacijom oko odabranog objekta nastaje stvaranje “nove misli” a samim time i novog intelektualno-umjetničkog diskursa oko odabranog objekta.¹⁵ Zamisao ready-madea utjecala je na avangardnu, neoavangardnu i postavangardnu umjetnost 20. stoljeća, a veliku reviziju i primjenu ready-made doživljava u konceptualnoj umjetnosti.¹⁶

Temeljna problematika koja nastaje oko ready-madeova jest uloga samog umjetnika. Čini li umijeće materijalne izrade umjetničkog djela neku osobu umjetnikom? Odnosno kako to iznosi autorica Derado: “Dolazi li do smrti umjetnika kao demiurga?”¹⁷ Kao onog koji iz materijalne i intelektualne datosti svijeta stvara svoje vlastite svjetove u određenom umjetničkom mediju. Ako nema te kreacijske vještine u nekom mediju, već samo vještina odabira nekog objekta koji pod novim okolnostima postaje umjetničko djelo, čini li to od svakog čovjeka ponaosob umjetnika u nekim određenim okolnostima? Odnosno u krajnjoj liniji, je li potrebna uloga umjetnika u svijetu, ako svako od nas može biti umjetnik? Nadalje kako ističe autor John Roberts dolazi do prelaska odgovornosti za materijalnu izradu nekog umjetničkog djela s osobe umjetnika na opću populaciju. Dolazi do izjednačavanja umjetničkog i proizvodnog rada. Ali i procesa koji Roberts naziva *deskilling*, odnosno svjesnog (a ne nužno neznanja) odbijanja sudjelovanja umjetnika u materijalnom procesu stvaranja umjetničkog djela.¹⁸

U literaturi se razlikuje *čisti* ready-made (*pure ready-made*) i *asistirani* odnosno potpomognuti ready-made.¹⁹ Čisti ready-made je jednostavan običan objekt iz svakodnevice koji samim odabirom umjetnika i stavljanjem u novi kontekst postaje umjetničko djelo (primjerice prostor galerije ili muzeja). Potpomognuti ready-made nastaje kada se na nekom predmetu iz svakodnevice vrše neke manje dorade ili kada se pak spoji više ready-made objekata.²⁰ Neka od reprezentativnih prikaza su primjerice Duchampove *Kotač bicikla* (1917.

¹³ Tate. *Readymade*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/r/readymade>. Pristupljeno 05.08.2024.

¹⁴ Derado, Dora. *Uklanjanje „umjetnikove ruke“: ready-made i aproprijacijske strategije u proširenom polju skulpture u Hrvatskoj*. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu, br. 12, 2019., str. 60 – 61.

¹⁵ Tate. *Readymade*.

¹⁶ Šuvaković, M. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, str. 535.

¹⁷ Derado, D. *Uklanjanje „umjetnikove ruke“*, str. 60 – 61.

¹⁸ Isto, str. 62.

¹⁹ MoMA. *Readymade*. <https://www.moma.org/collection/terms/readymade>. Pristupljeno 05.08.2024.

²⁰ Derado, D. *Uklanjanje „umjetnikove ruke“*, str. 68.

g.) i *Fontana*, nadalje, djelo *Bog* (1917. g.) barunice Else von Freytag-Loringhoven te Picassova *Glava bika* (1942. g.).

U radovima Viktora Popovića jasno se primjećuje upotreba ready-made objekata i nastavljanje istoimene tradicije. Predmeti poput stolica, u svrhu umjetničke izložbe, pokazali su se vrlo učinkovitim i plodonosnim objektima. Pri tome Popović koristi različite strategije uključivanja običnih predmeta u izložbe - posvajanje, simulacija, posudba. Istaknutim radovima do sada, pokazali smo kako Popović nastavlja na nizu umjetničkih i teorijskih interpretacija ready-madea i to vrlo uspješno.

2.3. Inspiracija: osvrtni se oko sebe

Popović ne samo da stvara umjetničke radove, već i oblikuje ambijent u galeriji. „Dosta mojih radova nastalo je kao reakcija na određeni prostor koji ne mora nužno biti galerijski. Volim kada me okruženje i situacija izazovu na razmišljanje...“²¹, izjavio je umjetnik u jednom od svojih javnih nastupa.

Procese koje smo upravo spomenuli, primijetiti ćemo ako promotrimo izložbu iz 2008. godine u Rijeci pod projektom Delta. Radi se o izvedbi održanoj u bivšoj tvornici papira - Marganovo / Harter, u suradnji s Brankom Juras. Očita je povijesna veza između grada Rijeke i okruženja; prirode, mora i vode; a najprimjetnija je upravo u Mrtvom kanalu na Delti. „Nekadašnjim koritom Rječine tekle su raznolike povijesne mijene, regulirala se riječka luka, razgraničavala dva grada, dva državna teritorija. Sada je to ustajalo mjesto krupnih nejestivih riba i malih motornih barki, kojima se prilazi s pomoću priručnih, individualno skrojjenih skala“, ističe se na početku same publikacije za navedenu izložbu.²² Što nije nikako slučajno. Inspiraciju za samu ideju i kasniju izvedbu umjetničke forme Popović je dobio istraživanjem dotičnog odnosa grada i kanala rijeke te samih građana. Primijetivši kako se uz samo područje nalaze brojne vizualno drugačije ljestve: različitih oblika, visina, boja te materijala.

Pokušavši transformirati viđeno u umjetničku formu, Popović donosi sedam instalacija koje se sastoje od metalnih ljestvi, koje pak se spuštaju u plitku okruglu posudu ispunjenu tekućinom. Navedene ljestve su u dva vertikalna kraka: jedan prikazuje poziciju s koje se ulazi na njih, dok drugi “nestaje” u odrazu tekućine. Krakovi su spojeni na samom vrhu lukom prateći izgled lukove iznad niše u prostoru bivše papirnice. Krak koji se spušta u tekućinu sastoji se od tri skale, te je cjelokupni objekt crne tamne boje. I ovoga puta je inverzija

²¹ Dunatov, D. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku.*

²² Orešlj, Ksenija. *PROJEKT: DELTA*, Split: Grafis, 2008. Izdano za izložbu *PROJEKT: DELTA* u Marganovo / Hartera, Rijeka.

očekivanja na djelu. Očekujući pigmentiranu tekućinu ili drugačiji, jednostavniji izbor, Popović predstavlja potpuno drugačiji situaciju. Zapravo je riječ o korištenom motornom ulju koje je poprimilo crnu boju. „Specifičnost već potrošene tekućine - naftnog derivata, otvara višestruke razine interpretacije, kao sadržajne crte grada, lokalno zabilježene u Mrtvom kanalu, kao globalne vizure zagađenog okoliša i potrošačkog društva, čija budućnost neizvjesno pluta, ovisna o krupnom kapitalu i raspoloživim izvorima energije“²³. Upravo je to proizvod koje se svako određeno vrijeme, točnije po prijeđenim kilometrima, odbacuje iz funkcije. Izvorno ulje nije crne boje, tek to treba postati mehaničkim radom. Takav materijal pruža umjetniku vizualni dojam crnog zrcala. On postaje materija koju umjetnik preuzima i stavlja u potpuno drugačiji scenarij od onoga za što je zapravo namijenjen, te transformira u formu umjetničkog djela, Navedeni izbor materijala koje svojim svojstvima ističe sam proces pripreme za umjetničku izložbu. Naime ovakav izbor materijala omogućuje svjetlucajući odsjaj te tako kreira efekt zrcala. Time umjetnik ostvaruje osjećaj dubine i stvara iluzije, percepcijske varke. Ljestve nestaju u samoj tekućini, ali je ideja vrlo jasna - vrlo lako je zamisliti kako se same ljestve nastavljaju. Takav privid daje koherentnu cjelinu instalaciji čineći je većom nego što zapravo jest. Navedene instalacije na ovoj izložbi on postavlja u jednoj pravilnoj liniji, na jednakom razmaku, stavljajući ih u istom smjeru. Putokaz navedenog izbora položaja je, dakako, sama građevina.

U nastavku, točnije izvedbi iste izložbe u drugim prigodama, ne prati jednak raspored ovih instalacija, već ih prilagođava samom prostoru izložbe. To se odnosi i na smjer, odnosno položaj ljestvi. Spomenut ćemo i ostale održane izložbe. Radi se o izložbi pod nazivom *Paso Doble* u Multimedijalnom kulturnom centru, Split; *Mi smo ovdje* u staroj tiskari danas Muzej suvremene umjetnosti Istre, Pula; te Muzeju suvremene umjetnosti, Zagreb. Sve izložbe održane su 2008. godine.

Svom metodičnom i detaljnom radu, ostaje dosljedan i prilikom definiranja samih radova. Naime, glavna praksa Popovićevih nazivlja vlastitih umjetničkih radova je da ih ne naziva uopće, već im dodjeljuje prijepis *Bez naziva* uz godinu stvaranja. Dok pojedinim izložbama se i pripisuje naziv kao odrednica događaja, same instalacije ostaju bez naziva. Upravo tako su i svi netom spomenuti radovi ljestvi obilježeni upravo tako - *Bez naziva*. Popović prilazi tom procesu potičući gledatelja na vlastito razumijevanje i stvaranje. Naime, umjetnik smatra kako je najbolje ne postavljati etiketu svom radu specifičnim nazivom i tako ga ograničiti, već ga učiniti što je više moguće otvorenijim za gledatelja. Osim što poziva

²³ Orelj, K. *PROJEKT: DELTA*, 2008.

gledatelja na samostalno otkrivanje, time Popović i potiče interakciju s izložbenim primjercima. Proces je to koji će se provlačiti kroz sve umjetničke radove.

2.4. Izvan granica platna: umjetnički dijalog

Raznolikost izraza predstavlja temeljni koncept u suvremenoj umjetnosti 21. stoljeća. Ovaj izričaj odražava bogatstvo stvaralaštva i individualnih perspektiva umjetnika širom svijeta. Umjetnost više nije ograničena na tradicionalne medije poput slikarstva i kiparstva, već se proteže na raznolike tehnike, materijale i koncepte. Najbolji pokazatelj istaknute paradigme je projekt izložbi pod nazivom *Jedan na jedan*. Riječ je o višegodišnjem izložbenom konceptu Galerije umjetnina u Splitu. Dva renomirana umjetnika izlažu istovremeno tako da se njihovi radovi isprepliću, a te 2011. godine su izlagali Viktora Popovića i Igora Eškinje. Navedena izložba donijela je dinamičan dijalog između radova navedenih umjetnika, istovremeno ističući različitosti umjetničkih principa. Njihovi radovi su se suptilno preplitali, stvarajući osjećaj jedinstva i zajedništva, a posjetitelji su imali priliku uživati u raznolikosti njihove kreativnosti. Iako se radilo o izložbi gdje su se dva umjetnika nadopunjavala, mi ćemo se uglavnom posvetiti radovima Viktora Popovića (slika 3). On je, već tada poznat po svom pogledu na prostor i interakciji s posjetiteljima, izložio nekoliko svojih različitih radova, kreirajući narativ koji teče kroz cijeli prostor.

Na početku ističemo gumeni kavez (*Bez naziva, 2009.*) koji je izazvao osjećaj intrigantne igre između zarobljenosti i slobode (slika 13). Ovo je rad koji je prvobitno napravljen za tematsku izložbu u organizaciji HULU Split pod nazivom *Pogled na grad 2009*. Izložba se održala u Gradskoj galeriji Fonticus. Izložbeni primjerak, dimenzija 240 x 120 x 120 cm, sastoji se u potpunosti od gume. Svojom izvanrednom konceptualnom suprotnošću – mekoćom gume umjesto krutosti očekivane zatvoreničke ćelije – ovaj rad izaziva intenzivne osjećaje i misaonu napetost između očekivanja i stvarnosti. Ponovno je na snazi inverzija očekivanja, kao i u slučaju olovnog zastora. Iste godine, navedeni rad, izložen je na 36. Splitskom salonu posvećenom skulpturi, održanom u Multimedijalnom kulturnom centru Split pod nazivom “sKULpTURA”. Potom 2010. godine u Muzeju suvremene umjetnosti, Zagreb, povodom 3. HT nagrade te u konačnici na već spomenutoj izložbi *Jedan na jedan*.

Nadalje, olovna sjena čovjeka na podu iz 2010., stvarala je osjećaj prisutnosti i težine (slika 12). Monumentalni rad duljine 770 cm (što je više od četiri puta prosječne visine čovjeka), prvotno je napravljen za samostalnu izložbu u organizaciji Zavičajnog muzeja Rovinj, no ta izložba je otkazana, pa je predstavljanje odrađeno na navedenoj izložbi. „Gumeni

kavez i olovna sjena primjer su umjetničkog oksimoronskog pristupa, budući da materijali poput gume i olova vizualno podsjećaju na izvorne objekte ili pojave koje predstavljaju.“²⁴

Svjetleći natpis argonskim cijevima s citatom *Tko je neuk u geometriji, neka ne ulazi* (Platon, 387. g.pr.Kr.) iz 2010., jasno pokazuje njegovu sposobnost da spoji koncepte s modernim umjetničkim izrazom (slika 1). Ovaj citat ne samo da podsjeća na Platonovu filozofsku viziju, već i potiče posjetitelje na razmišljanje o znanju, mudrosti i ulozi geometrije u svijetu umjetnosti. Ovaj rad je također predstavljen ranije, 2010. godine, u sklopu grupne izložbe SintArt 01, Richterova kolekcija – Muzej suvremene umjetnosti Zagreb. Korištenje argonskog svjetla nije tu završeno, već je instalacija, s aluminijskom bocom okruženom svjetlećim koncentričnim krugovima iz 2011., koristila svjetlost kako bi naglasila oblik i teksturu predmeta.

Jedan od najupečatljivijih radova izložbe svakako je Popovićeva gigantska paukova mreža, sastavljena od čak stotinu neonskih cijevi koja je prekrivala površinu od preko 40 kvadratnih metara (slika 14). Popovićeva sposobnost da transformira prostor i stvori spektakularne vizualne efekte postaje očita kroz njegovu gigantsku instalaciju paukove mreže. Ovom svjetlosnom instalacijom umjetnik ne privlači pažnju publike samo zbog svoje veličine, već i zbog intrigantnog ambijenta koji je posjetitelje vodio kroz doživljaj umjetnosti. Pitanje svjetla, oblika i volumena postaje ključno za razumijevanje umjetnikovog pristupa stvaranju. Za razliku od argonskog svjetla kojeg Popović koristi, za izradu paukove mreže upotrijebio je fluorescentne cijevi industrijske proizvodnje. Kako je pri ovoj izložbi to bilo prvo predstavljanje, umjetnička izvedba gigantske paukove mreže nastavljena je i dalje, u Zadru iste godine (Gradska loža - u organizaciji Narodnog muzeja Zadar) te 2013 godine kada je obilježio prostor Laube (Zagreb) svojom site-specific instalacijom.²⁵ Posebno se ističe svjetlosna instalacija od preko stotinu fluorescentnih cijevi na metalnim nitima, razapeta preko 100 m², u zadarskoj gradskoj loži. Dodatan faktor konstruiranju instalacije igralo je i staklo koje zatvara gradsku ložu od vanjskog prostora, što je Popović također uključio u samu pripremu svog rada. On je računao na upečatljivost lokacije te je kao i mnogo puta do tada instalaciju prilagodio prostoru.

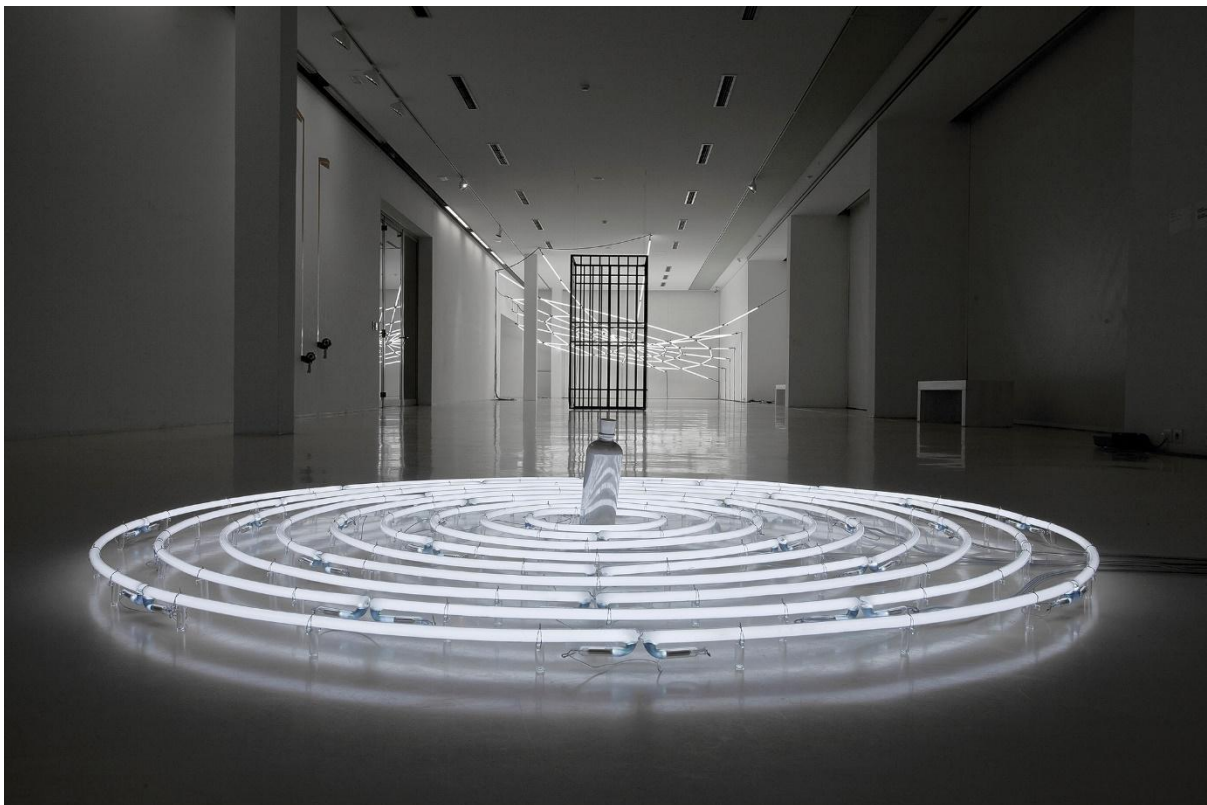
Naposljetku donosimo i zanimljive instalacije koje su uključivale uporabne predmete prekrivene debelim slojem gume, a koji potječu iz stare gradske vijećnice (slika 11). Već smo spomenuli kako Popovićevi radovi često prelaze granicu između umjetnosti i svakodnevnog

²⁴ Vidi više: Babić, Jasminka. *Viktor Popović: ciklus jedan na jedan*. Split: Galerija umjetnina Split, 2011. Izdano za izložbu *Jedan na jedan* u Galeriji umjetnina Split.

²⁵ Vidi više: Isto.

života. Pisaći strojevi, stolovi za šivanje i vrtno alatke postali su artefakti u kontekstu umjetničkog prostora. Predmete prekrivaju gumeni prekrivači napravljenih od istog materijala te istih dimenzija. Upravo takva koherentnost gumenih pokrova stvara kohezivnu vizualnu estetiku, unatoč različitim objektima koje prekrivaju. Možemo kroz cijelu izložbu primijetiti kako jednostavni predmeti kao mreža, kavez, sjena, postaju centralne točke Popovićevih radova. Postmodernističkim rječnikom, on se često okreće prema svakodnevnom i banalnom, zapravo jednostavnim predmetima. Kod potonjih, riječ je o seriji umjetničkih radova predstavljenih na samostalnoj izložbi za Galeriju Kristofora Stankovića u Gradskoj skupštini Grada Zagreba 2007 godine. Nakon iste izložbe, Popović korištene predmete prekriva teškom gumom i na sljedećim izložbama, no svaki put drugačije, personalnije uz korištenjem novih predmeta, dostupnih samoj lokaciji izložbe.

Umjetnici kao što su Viktor Popović donose kritički osvježavajući pristup umjetničkom stvaranju, ostavljajući dubok i trajan dojam na publiku. Njihovi radovi prenose priče koje prelaze granice vremena i prostora, čineći ih značajnim i relevantnim za suvremeni umjetnički diskurs.



Slika 3. Postav izložbe *Jedan na jedan*, Galerija umjetnina Split (11. veljače – 9. ožujka 2011.) / Foto: Viktor Popović

2.5. Umjetnost kao prostor za složenija pitanja

Kako bi prepoznali raznovrsnost umjetničkog izričaja Viktora Popovića, istaknut ćemo izložbu iz 2013. godine u Zagrebu. Prilikom navedene izložbe koja se odvila u Kući za ljude i umjetnost – Lauba, kao i nekoliko puta do sada, umjetnike se izravno referira na prošlost građevine i vrijeme kada je sadašnji prostor galerije služio kao pogon Tekstilnog kombinata Zagreb.²⁶

Veliku važnost u pripremi izložbe Popović pruža samoj građevini u kojoj se odvija izložba. Ogleđajući se u povijest i kontekst, on pronalazi motivaciju. U njegovom slučaju možemo primijeniti navedenu izjavu kako “načelo arhitekture jest, da događaj i prostor međusobno utječu tako da se ne stapaju, nego stvaraju nova značenja, otvaraju se za neprestanu proizvodnju smisla i utoliko se suvremena arhitektura nalazi u samom središtu suvremene umjetnosti.”²⁷

Sama građevina Laube projektirana je još početkom 1910., da bi služila u sklopu vojnog kompleksa austrougarske vojske, a kasnije postaje tkaonica Tekstilnog kombinata Zagreb. Zgrada Laube danas je jedina sačuvana građevina iz vojnog kompleksa. S obzirom na to da se radi o zaštićenom spomeniku kulture, adaptirana je tako da su sačuvane vrijedne povijesne karakteristike. Prostor je odraz kontrasta vlastitih namjena: kompaktan kubus namijenjen je poslovnim aktivnosti koje se odvijaju unutar Laube – kuće za ljude i umjetnost, dok fleksibilan slobodni prostor služi za različite aktivnosti (izložbe, performanse, projekcije i sl.) udruge Lauba.

Riječ je o izložbi koja se sastoji od jedanaest komada predmeta prekrivenih gumom, netom opisano, simulacije paukove mreže sastavljene od fluorescentnih, olovnog zastora iz Galerije Juraj Plančić u Starom Gradu te u konačnici tri neonska natpisa. I ovoga puta on predstavlja niz korištenih predmeta vezanih uz ovaj galerijski prostor koje prekriva gumom. Radi se komadima gume koji su bili u uporabi tog identičnog prostora. No specifično u ovoj izložbi nisu navedeni radovi, već tri neonska natpisa i cjelokupni kontekst. Tri neonska natpisa na zidu glase: *emerging artist*, *mid-career artist* i *established artist*²⁸ ; te oni otkrivaju temu izložbe. "U kojem se trenutku možeš smatrati etabliranim umjetnikom ili umjetnicom?"²⁹ pita se umjetnik. U slobodnom prijevodu s engleskog te razumijevanjem natpisi govore o:

²⁶ Vidi više: Babić, J. *Viktor Popović / Bez naziva*, Lauba – kuća za ljude i umjetnost, 2013.

²⁷ Labus, Mladen: *Filozofija moderne umjetnosti: onto-antropološki i socio-kulturni pristupi*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 2006., str. 96.

²⁸ Vidi više: Babić, J. *Viktor Popović / Bez naziva*, Lauba – kuća za ljude i umjetnost, 2013.

²⁹ Vidi više: Isto.

umjetniku u nastajanju, umjetnik profesionalac te ostvarenom umjetniku. Radi se o tri različite faze karijere koje je moguće razgraničiti. Kada je riječ o umjetniku u nastajanju (emerging artist), svakako govorimo o početniku kojemu nedostaje iskustvo te koji još nije definirao svoj vlastiti stil i put. Umjetnik profesionalac (mid-career artist) već ima dovoljno iskustva da obavlja sve potrebno u svom radu i to na vrlo visokom nivou. On je već uspostavio svoj stil i utjecaj, ali nije razvio do kraja svoj potencijal. Radi se o srednjem razdoblju u karijeri, a upravo ovaj izraz kojeg koristi Popović najbolje dočarava takav stadij. Na kraju, ostvareni umjetnik (establish artist) je pojam koji je očit sam po sebi. Radi se o najboljem stadiju u karijeri, bilo kojoj, pa tako i umjetničkoj. Razliku je moguće odrediti i vremenski, generalizirano, po godinama. U tom slučaju prvi stadij bi bio otprilike do 30 godine, iako se granica ipak pomiče ranije. Drugi stadij je do određenog trenutka u četrdesetim godinama, a nakon toga se radi o ostvarenom umjetniku. Ipak nije samo dovoljno imati određeni broj godina, već se tu radi ponajviše o iskustvu, stupnju razvoja i ostvarenosti. Stoga je puno bolje pogledati u drugom smjeru. Ova izložba nam upravo pokazuje njegov način rada. Iako imamo iste ili slične elemente, u novom prostoru i novom kontekstu, izložba može biti oformljena na sasvim drugačijoj temi. Navedeno pitanje umjetnika na ovoj izložbi otvara nove perspektive i potiče drugačija pitanja nego ranije. Iako je forma vrlo slična, koncept je jako različit.

„Popoviću je važniji sam proces kojim je do određenog predmeta došao, a ono što promatraču nudi jest čista, nova situacija, koja upućuje na pitanja vezana uz umjetničku prirodu izloženoga predmeta, kao i ona o tome što je predmet takvim postupcima uistinu i postao.“³⁰ Ovaj spoj običnog i izvanrednog svjedoči o Popovićevom progresivnom umjetničkom pristupu i njegovoj želji da stvori dublju vezu između umjetnosti i svakodnevnog života. Kroz svoje instalacije koje koriste uporabne predmete prekrivene gumom, on je uspio unijeti umjetnost u svakodnevne okoline i pretvoriti obične objekte u izvanredne umjetničke artefakte. Ovaj koncept seže dalje od galerijskih prostora i potiče razmišljanje o suživotu umjetnosti i praktične svakodnevice.

U razdoblju od 2007. do 2013. održao je nekoliko ovakvih izložbi, uključujući i brojne međunarodne izložbe.

³⁰ Babić, J. *Viktor Popović / Bez naziva*, Lauba – kuća za ljude i umjetnost, 2013.

3. Prošlost i sadašnjost kroz umjetnost Viktora Popovića

Prvi radovi - *Bez naziva (Arhiv ST3)* - nastali 2015. godine, temelje se prostornom kontekstu grada Splita, točnije urbanog područja Splita 3 izgrađenog tijekom 1970-ih i 1980-ih godina. Riječ o složenom i dubokom istraživanju prije same umjetničke izvedbe.

Motivacija za arhivsko istraživanje Splita 3, te pretvorbu istog u umjetničku izložbu, postojala je kod samog umjetnika puno prije 2015. godine. No upravo te godine, na poziv izlaganja u prostoru Galerije škola, koja djeluje u sklopu Škole likovnih umjetnosti Split, području koje se nalazi na periferiji s problematiziranom urbanom cjelinom Splita 3, on ostvaruje izložbu koja će se baviti urbanizmom tog predjela. Poveznica same galerije i urbanizma Splita 3 potakla je umjetnika na ostvarenje upravo ove izložbe. Također, predio Splita 3, veže se uz samog umjetnika još od njegova djetinjstva, jer je prvenstveno na tom području umjetnik odrastao. „Iskustvo Popovićevog odrastanja upravo u tom okruženju preraslo je od inicijalnog uzbuđenja dječackog otkrivanja prostora u analitički rad, u arhivsko istraživanje. Iako je početni impuls uistinu osobne prirode, umjetnik to u samoj izvedbi ničim ne potencira,“ istaknula je kustosica izložbe te nastavila: „proces u kojem kao vizualni umjetnik razmišlja o prostoru u kojem živi, osvještava njegove zakonitosti i specifičnosti, izuzetno je važan jer daje zanimljiv prikaz prijelaza osobnog iskustva u univerzalno razumljiv jezik.“³¹

Tekst izložbe *Bez naziva (Arhiv ST3)* iz 2015. godine, donosi Jasminka Babić kao kustosica izložbe. Ona je u publikaciji navedene izložbe odmah u početku navela kako je redefinicija prostora jedna od glavnih odrednica u radu splitskog umjetnika Viktora Popovića te dodaje: „Umjetnik ovoj problematici pristupa na dva načina – intervencijom na oblikovnoj razini i radom na kontekstu prostora u kojem izlaže. Kada na prostor reagira na formalnoj osnovi, najčešće ga transformira jednostavnim instalacijama nastalim na tradiciji minimalizma.

U samom radu i istraživanju, Popović se fokusira na idejni koncept planiranog urbanističkog projekta predjela Splita 3 koji prema zacrtanom planu nije kompletno ostvaren i izveden. Umjetnik u tekstu projekta sam navodi kako se „odlučio koristiti fotodokumentacijom projekta, a ne fotografijama današnjeg stanja kako bih istaknuo takve prvotne ideje i prikazao odstupanja od današnjeg stanja.“³² Drugi način rada, o kojem je riječ u slučaju novog projekta

³¹ Babić, Jasminka. *Viktor Popović / Bez naziva (Arhiv ST3)*, Split: Škola likovnih umjetnosti, 2015. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3)* u Galeriji Škola, Split.

³² Popović, Viktor. *Bez naziva (Arhiv ST3)*, 2015. <https://www.viktorpopovic.com/projects/2015-st3/>. Pristupljeno 06.08.2024.

Bez naziva (Arhiv ST3), uključuje širi pojam prostora pri čemu umjetnik svoj interes s formalnih obilježja prebacuje na njegov kontekst i iščitava ga na potpuno nov način.³³ Na navedenoj izložbi iz 2015. godine, umjetnik je koristio crno-bijele fotografije iz službenog arhiva kao osnovu za svoje radove, ali to nije bila jedina forma koju je izvodio pri izložbi navedenog projekta. Štoviše, kroz navedeni projekt umjetnik je kombinirao i različite medije, uključujući digitalnu fotografiju, reljef i objekt, kako bi stvorio impozantne vizualne kompozicije. Upravo takva kombinacija omogućuje mu da prenese složenost i dubinu priče Splita kroz novi umjetnički izričaj. Kako je povjesničar umjetnosti Dalibor Prančević kasnije objasnio, zanimanje za arhivsku građu i njezino korištenje nekoliko godina će biti u fokusu umjetničkog procesa Viktora Popovića.³⁴ U navedenom procesu njegova namjera neće biti sušto prepisivana i prezentiranja povijesnog sadržaja, već kao način reaktiviranja zastarjelih dokumenata i fotodokumentacije za kritičko promišljanje i suvremena čitanja.³⁵

Stvarajući ambijent u galeriji, umjetnik prekriva zidove s 10 digitalnih fotografija nagrađenog natječajnog projekta za Split 3. Podlogu radovima čini još jedan digitalni ispis iz arhive i to prikaz makete ulice Ruđera Boškovića, koja je u odnosu na ostale projicirane arhitektonske i urbanističke radove iz 1968./69., djelomično izgrađena. „Odabirom fotografija makete, a ne same arhitekture, umjetnik ističe jedinstvenost i značaj koncepta planiranog projekta, koji je nažalost samo djelomično izveden. Maketa, kao prostorni prikaz jedne ideje, jasno naglašava upravo onu kreativnu potku koju Popović želi transponirati u galerijski kontekst.“³⁶ Nadalje, koristeći grafitne štapiće, Popović stvara izometrijske crteže na fotografijama Ulice Ruđera Boškovića te tako povezuje arhitektonski i umjetnički kreativni proces. Drugim riječima, kroz postavljanje digitalnih fotografija natječajnog projekta Splita 3, projektnog izdanja ulice Ruđera Boškovića i grafitnih štapića, on stvara most između arhitektonskih ideja prošlosti i suvremenog kreativnog izražavanja.

Treba posebno istaknuti koliko je samo istraživanje bilo zahtjevno, jer u mnogim slučajevima dostupna arhivska građa nije dovoljna za izvedbu onakvog projekta kakvog je Popović zamislio i na koncu predstavio. Njegovo istraživanje nikako ne zaobilazi određene izazove. „Put do arhivskog materijala razlikuje se od projekta do projekta. Uz korištenje javno dostupnih arhiva, u proces zna biti uključeno i traganje na buvljacima, u oglasnicima, privatnim

³³ Babić, J. *Viktor Popović / Bez naziva (Arhiv ST3)*, 2015.

³⁴ Prančević, Dalibor, *Ekranom zgrade pripovijedati*, Split: Ustanova za kulturu Galerija „Kula“, 2021. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaji)* Filozofski Fakultet Split.

³⁵ Isto.

³⁶ Babić, J. *Viktor Popović / Bez naziva (Arhiv ST3)*, 2015.

arhivima...“ istaknuo je sam umjetnik.³⁷ Ovdje se trebamo osvrnuti na samu fotografiju, vrlo bitan element u Popovićevom umjetničkom opusu. Samo korištenje fotografije kao umjetnosti razvija se u razdoblju pop arta, neoekspresionizma i neokonceptualizma. Zapravo nije dugo trebalo da se sama fotografija započne koristiti u umjetnosti. U početku zasigurno zbog sposobnosti realističnog prikazivanja trenutka i okoline, što je otvorilo brojne mogućnosti korištenja. Tijekom spomenutih razdoblja, njena uloga se mijenja i evoluirala. Fotografija s vremenom nije samo puka mehanička reprodukcija stvarnosti, već postaje alat u istraživanju novih perspektiva i eksperimentiranja s kompozicijom. „Fotografija kao umjetnost“ ili „fotografija umjetnika“ razlikuje se od „umjetničke fotografije“ time što njezin cilj nije stvaranje estetskog, vizualnog ili likovnog fotografskog djela nego fotografiju koristi kao sredstvo eksperimentiranja, istraživanja i dokumentiranja jezika, koncepta i prirode umjetnosti.³⁸ Interdisciplinarnost u umjetnosti predstavlja suradnju i spajanje različitih umjetničkih disciplina kako bi se stvorila sinergija koja nadilazi granice pojedinih medija. Navedeni proces odražava ideju da granice između umjetničkih disciplina nisu strogo definirane te da se umjetnost može izražavati na različite načine, upravo onako kako radi Popović.

Prikazanom izložbom Popović produbljuje razumijevanje grada Splita, razotkrivajući njegovu povijest, sadašnjost i budućnost. Upravo ovakvo postavljeni rad ukazuje na problematiku razvoja grada koji zanemaruje prijedloge prethodnih urbanističkih ideja. Viktor Popović nas vodi na putovanje kroz prostor i vrijeme, pružajući nam jedinstvenu viziju grada Splita. Kroz njegovu umjetnost, grad postaje više od fizičkog prostora; postaje spremište priča, povijesti i potencijala.

Opisana izložba donosi važan umjetnički doprinos razumijevanju urbanog identiteta Splita, a umjetnikov kreativni pristup inspirira i potiče publiku.

³⁷ Dunatov, D. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku.*

³⁸ Šuvaković, M. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, str. 231



Slika 4. Postav izložbe *Prikazi podijeljenosti* (39. Splitski salon), Salon Galić, Split (5. – 30. studenog 2015) / Foto: Viktor Popović

3.1. Umjetnički proces i publika: oblikovanje forme u prostoru

Nakon uspješnog početka projekta, Viktor Popović nastavio je svoje istraživanje povijesnih urbanističkih značajki grada Splita. Njegovi daljnji radovi produbljuju interpretaciju urbanog razvoja grada kroz specifična povijesna razdoblja, donoseći novu dimenziju u umjetničku praksu. Nastavak projekta je predstavljen pod imenom *Bez naziva* (Arhiv ST3: *Vojna bolnica*).

Drugi dio ciklusa radova, kao i prethodni, temelji se na umjetničkoj apropiaciji crno-bijelih fotografija iz arhiva. U ovom radu Popović donosi dublje istraživanje povijesnog značaja Vojne bolnice u Splitu, istražujući urbanističku transformaciju kroz šezdesete godine. Očekivano, Popović nastavlja koristiti svoj prepoznatljivi pristup stvaranja kako bi stvorio interaktivne instalacije, ali ovaj put dodatno proširuje svoje tehnike i umjetničke izvedbe, ponovno iskazujući multimedijalnost u svom pristupu. On kombinira fotografiju, reljef i objekt kako bi stvorio slojevite i interaktivne instalacije koje angažiraju publiku na dubljem nivou. I ovoga puta, Jasminka Babić, u ulozi kustosice, donosi dublje tumačenje umjetničkih djela. Ona donosi tekst za izložbe *Bez naziva* (Arhiv ST3: *Vojna bolnica*) iz 2017. godine koje su održane

u dvije galerije – Muzeju suvremene umjetnosti, Zagreb (slika 5) i Multimedijalnom kulturnom centru u Splitu. Kroz svoj rad Babić objašnjava umjetnikovo posezanje za arhivskim fotografijama. „Odluka da za rad koristi arhivske, a ne recentne fotografije (kao što je bio slučaj s fotografijama New Yorka) u Popovićevom slučaju govori o kritičkom otklonu od sadašnjeg stanja urbanističkog kaosa i podsjećanju na vrijednosti po kojima su ti prostori izvorno mišljeni“, otkrit će kustosica.³⁹ Dodatno, osim prisjećanja, umjetnik sam ističe kako se njegovi radovi referiraju i na društveni aspekt inzistirajući na razlici i degradaciji onoga što imamo danas naspram onoga što je izvorno bilo zamišljeno.⁴⁰ S vremenom se navedena vojna bolnica prestala koristiti u svrhe njege ograničenog broja korisnika te je postala dio civilnog Kliničkog bolničkog centra, dostupna svima. „Viktor usmjerava pogled na odabrane prizore iz prošlosti vojne bolnice, kao mjesta putem kojeg može uokviriti niz društvenih promjena ili ekonomskih odnosa, aktualnih stanja i trenutnih pozicija u gradu Splitu ili Hrvatskoj“⁴¹ navela je kustosica Branka Benčić prilikom nastavka navedenog projekta dvije godine kasnije na izložbi *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* godine u galeriji Waldinger – Gradskim galerijama Osijeka.

Pogledom na izložbu iz 2017. godine, možemo odmah primijetiti kako Popović ne koristi samo digitalnu fotografiju na papiru, već kombinira fotografiju, reljef i objekt kako bi stvorio multidimenzionalne radove. Na crno-bijele fotografije iz arhiva, koje ispisuje na papiru, vješto dodaje industrijski filter za korekciju boje. Popović ovoga puta istražuje zgradu bivše Vojne bolnice kroz razdoblje 1960-ih. Arhivske fotografije bolnice nastale su 1965. godine i prikazuju mnoge prostorije bolnice tog momenta. Radi se o vrlo važnoj urbanističkoj realizaciji u Splitu, prethodeći planu već obrađenog Splita 3. Kroz istraživanje arhivskih fotografija Vojne bolnice iz šezdesetih godina, Popović predočava transformaciju urbanog pejzaža. Arhivske fotografije prikazuju različite aspekte bolničkog kompleksa i modernu medicinsku opremu tog vremena. Upravo tako, na njima se mogu pronaći razni prikazi unutar same bolnice. Od soba rezerviranih za pacijente, s bolničkim krevetima, ordinacija gdje su se održavale operacije, laboratorija, prostorija prijema pacijenata, ureda i drugih prikaza. Takav prikaz odaje dojam reda, čistoće i jednostavnosti. Svaka od navedenih fotografija obiluje brojnim zanimljivim detaljima, prikazujući tada modernu medicinsku opremu spremnu za upotrebu. Možemo reći, kako svaki pojedini prikaz nosi memoriju sam za sebe.

³⁹ Babić, Jasminka. *Drugi život arhiva*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* u Galeriji Multimedijalnog kulturnog centra Split.

⁴⁰ Dunatov, D. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku*.

⁴¹ Benčić, Branka. *Nosači memorije*, Osijek: Gradske galerije Osijek, 2019. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* u Galeriji Waldinger, Osijek.

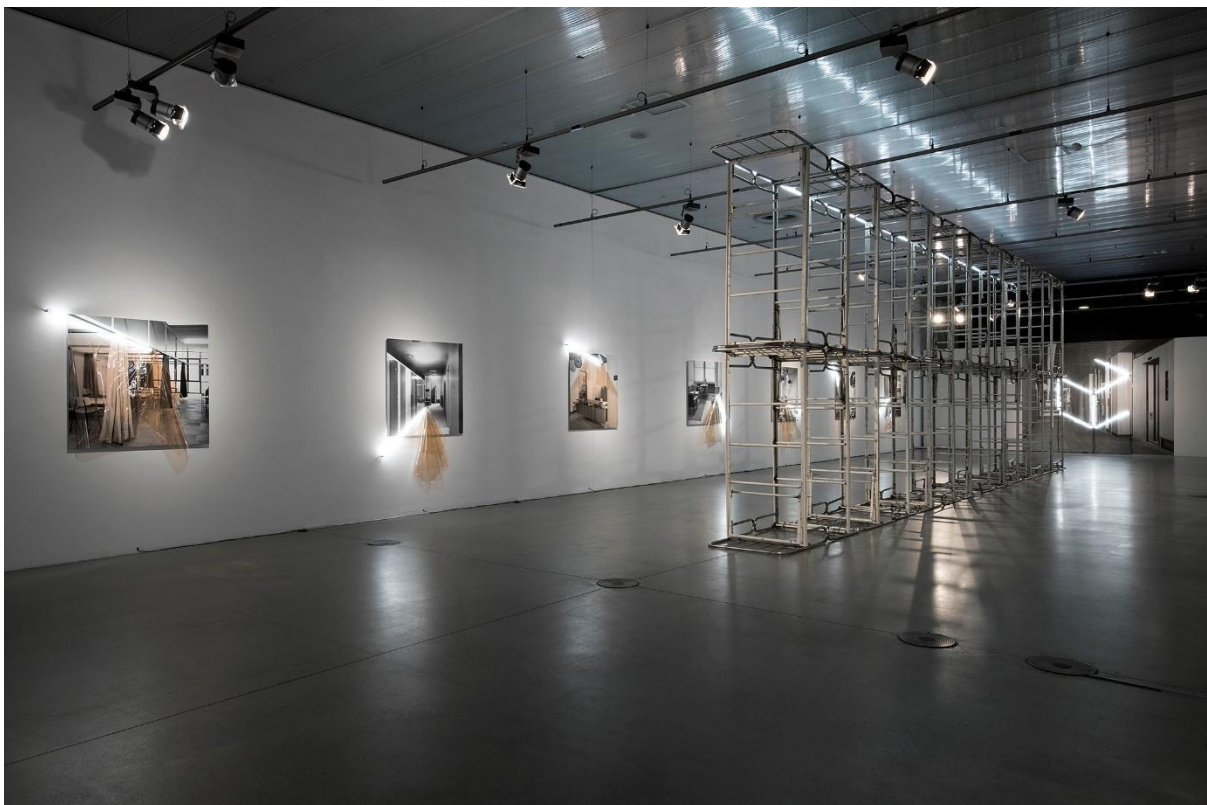
U cjelokupnom izložbenom kontekstu svi elementi pak vode „igru“ interakcije umjetnosti i posjetitelja. Upravo onako kako je umjetnik zamislio. Na jedan dio digitalnih arhivskih fotografija Popović montira žuti filter za korekciju boje koji pak tvore razne geometrijske oblike. No, tu nije kraj njegovom stvaralaštvu. Navedenim radovima dodaje fluorescentnu cijev i elektroničke elemente, kao što su kabeli i struja, koji omogućuju da novonastali radovi budu prožeti svjetlom (slika 16). Time donosi novu dimenziju radu, uz svjetlosne efekte, stvarajući intrigantan kontrast između prošlih vremena i suvremenih elemenata. Upotreba svjetla i prostora kao sastavnih elemenata umjetničkog djela produbljuje doživljaj posjetitelja. „Na jednoj fotografskoj instalaciji položaj fluorescentnih svjetlećih cijevi konstruira formu izometrijskog prikaza što uspostavlja poveznicu s konstruktivističkim korijenima modernizma.“⁴² Također, radovi mijenjaju izgled i dojam s promjenom perspektive, potičući refleksiju o dinamičnosti urbanog okruženja.

Drugi dio digitalnih arhivskih fotografija umjetnik postavlja slobodno na zid, postavljajući tek s odmakom crveni industrijski filter i bolničku baktericidnu lampu koja je uperena u samu fotografiju (slika 17). Sada, industrijski filter se nalazi ispred same fotografije, postavljen gotovo kao zastor samog rada. Takva kompozicija instalacije doprinosi intrigantnom i gotovo radoznom osjećaju prilikom promatranja samog izložbenog rada. Umjetnik posjetitelja kao da poziva na pogled iza samog zastora, koji se u to upušta praktički nesigurno i melankolično. Dodatak opisanim instalacijama, u samom središtu izložbene prostorije, nalazi se instalacija sastavljena od međusobno povezanih metalnih kostura korištenih bolničkih kreveta (slika 18). Dva uspravna bolnička kreveta, koja se nalazi jedan na drugome, čine okosnicu instalacije, a na samom vrhu se nalaze neonske svjetlosne cijevi. Fluorescentne cijevi na vrhu kreveta stvaraju vizualni kontrast i dodaju dramatičnost prostoru, ali i povezuju novonastalu arhitektonsku strukturu u cjelinu. Navedena instalacija s metalnim kosturima bolničkih kreveta dodatno izražava umjetnikovu poruku. „Semantička analiza daje nam širi okvir za tumačenje. Bolesnički krevet povezujemo s bolešću, strahom i patnjom, a u krajnjim situacijama i smrću, te stoga pobuđuje emocionalne reakcije.“⁴³ Istaknut ćemo još kako se ovdje radi o korištenim bolničkim krevetima, koje je sam umjetnik pronašao i posudio za navedenu izložbu.

⁴² Ivančević, Nataša. *Tragovi modernizma u osobnom i društvenom sjećanju*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* u Galeriji Multimedijalnog kulturnog centra Split.

⁴³ Isto.

U konačnici, posjetitelje je dočekaao i popriličan rad dimenzija 300 x 340 cm digitalnog ispisa koji je prikazivao hodnik navedene bolnice tog razdoblja. Na samu fotografiju postavlja sedam neonskih cijevi tvoreći gotovo potpuni geometrijski oblik kocke. Ova izložba koja odiše procesom interaktivnosti publike i umjetničkih radova poziva posjetitelje da istraže radove izbliza i urone u jedinstveni svijet svjetla i prostora koje umjetnik stvara. Popovićevi radovi nisu samo statične slike na zidu, već živa interakcija između umjetnosti i posjetitelja. Njegove instalacije potiču posjetitelje na duboko promišljanje i sudjelovanje u interpretaciji djela. Da nije to samo puka slučajnost, već promišljena ideja, istaknula je i kustosica Babić u publikaciji za navedene izložbe na sljedeći način: „umjetnik je potpuno svjestan izuzetne snage memorijskog koda materijala koji koristi te upravo kroz taj napeti odnos sadržaja i forme tjera promatrača na aktivno sagledavanje predstavljene cjeline.“⁴⁴ Koliko je izložba odjeknula među kritičarima umjetnosti govori i priznanje Hrvatske selekcije Međunarodnog udruženja likovnih kritičara koji će dodijeliti nagradu HS AICA za navedeni rad *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* iz 2017. godine.⁴⁵



Slika 5. Postav izložbe *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, MSU Zagreb (20. listopada – 5. studenog 2017.) / Foto: Viktor Popović

⁴⁴Babić, J. *Drugi život arhiva*, 2017.

⁴⁵Vidi više: Hrvatska sekcija Međunarodnog udruženja likovnih kritičara. *Nagrada HS AICA-e*. <https://hsaica.hr/nagrada-2019-viktor-popovic/>. Pristupljeno 14.08.2024.

Ovom instalacijom, umjetnik naglašava modernističke elemente arhitekture glavne zgrade bolnice, ali i naglašava važnost sjećanja koje nosi ovaj prostor. Umjetnikov rad temeljen je na istraživanju institucionalnih arhiva, što ga potiče da preuzme ulogu arhivista koji određuje što ulazi u arhiv i kako će se tumačiti. „Uspostavljanjem veza s prošlošću, uglavnom putem preuzimanja arhivskih fotografija i prisutnosti samih predmeta koje prepoznajemo kao pronađene, autentične bolničke krevete, u ulozi alata pamćenja Viktor Popović isprepliće prostorno i vremenski labavo povezane momente, pokušavajući odmotavati društveno i kolektivno *sjećanje povijesti*“, donosi kustosica izložbe Branka Benčić.⁴⁶ Njegova umjetnost transcendirajući fizičku prisutnost te potiče gledatelje da razmišljaju o dubljim značenjima. U konačnici, cjelokupna izložba postaje platforma koja povezuje umjetnost i posjetitelje. Njegovi radovi potiču publiku na istraživanje i potpuno uranjanje u izložbe koje Popović kreira. „Konačni je rezultat rad čije se višeznačje očituje u dihotomnim odnosima figurativnog-apstraktnog, slikarskog-fotografskog, mehaničkog–manualnog, jezika visoke moderne–postmodernističkog govora, a upravo je ovakva strategija dinamičnih odnosa i invertiranih značenja imanentna čitavom Popovićevom opusu“, objasnila je Babić na kraju.⁴⁷

3.2. Interakcija prošlosti i suvremenosti kroz umjetnost

U dosadašnjem dijelu radu opisali smo začetak i razvoj Popovićeva projekta istraživanja urbanizma Splita kroz arhivske fotografije do 2018 godine, a sada ćemo nastaviti taj pregled. Također, spomenuli smo kako ovaj umjetnikov projekt postavlja most između prošlih urbanističkih vizija i suvremenog urbanog tkiva. Stoga ističemo kako u daljnjem tijeku projekta, Popović donosi izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: sadržaji)*, gdje nastavlja u istom ritmu svog koncepta. Za samostalnu izložbu u Galeriji AŽ - Atelijeri Žitnjak, Zagreb, obrađeno je ukupno osam arhivskih fotografija splitskog fotografa Zvonimira Buljevića.

Niz crno-bijelih fotografija predstavlja fotografsku dokumentaciju netom izgrađenih komponenata kvartova Trstenik i Smrdečac. Ponovno koristi digitalne crno-bijele fotografije povijesnog Splita. Svaka fotografija je dimenzija 42 x 35 cm. No, umjesto da ih ostavi nepromijenjene, on još jednom koristi industrijski filter za korekciju boje, ovoga puta crvene boje te njime potpuno prekriva fotografiju. Na aluminijskoj podlozi, umjetnik komponira sva tri dijela rada (digitalnu fotografiju, podlogu i industrijski filter) u jednu čvrstu i kompaktnu masu. Također, ni tu se ne zaustavlja već na taj novonastali rad utiskuje segmente teksta iz

⁴⁶ Benčić, B. *Nosači memorije*, 2019.

⁴⁷ Babić, J. *Drugi život arhiva*, 2017.

dokumenta samoga projekta "Split 3: osnovno urbanističko rješenje", nastalog 1969. godine (slika 22 i 23). Ovakav slojeviti pristup stvara dijalog između povijesnih snova i sadašnjeg okruženja te istražuje kako se prošli koncepti i vrijednosti reflektiraju na današnji Split.

Ponovno primjećujemo postmodernističke umjetničke tendencije u izvedbi svoga rada. Prema pojmovniku suvremene umjetnosti, „postmoderna je naziv za umjetnost i kulturu zasnovanu na kritici i prevladavanju značenja, vrijednosti, smisla i načina života modernog društva, kulture i umjetnosti.“⁴⁸ Na početku se ističe svakako interdisciplinarnost. U postmodernoj umjetnosti interdisciplinarnost odražava ideju da granice između umjetničkih disciplina nisu strogo definirane te da se umjetnost može izražavati na različite načine, upravo onako kako radi Popović. On u navedenom radu koristi arhitekturu kao glavni element, prikazujući je putem digitalnih fotografija, na što dodaje fotografske alate – industrijski filter. Konačno, na takav postavljen rad ispisivanjem teksta Popović zaokružuje koncept interdisciplinarnosti na ovom radu. Nadalje, još jedna bitna odlika postmoderne, a i našeg umjetnika, je fokus na konceptu konteksta. Umjetnici postmoderne naglašavaju da značenje umjetničkog djela nije unaprijed određeno, već je uvjetovano kontekstom u kojem se djelo pojavljuje. Kontekst može uključivati društvene, političke, kulturne i povijesne okolnosti, kao i fizički prostor u kojem se djelo izlaže. Pri navedenoj izložbi Arhiv ST3: Sadržaji, autor kroz prikaze arhivskih fotografija donosi izvorne planove u realnost trenutnog stanja, te tako prikazuje sve promjene koje su se dogodile. Također, odabirom same lokacije izložbe, autor postavlja točku u prostoru preko koje otvara svojevrsnu komunikaciju izvornih ideja i stvarnih događaja. Ova svjesnost o kontekstu otvara prostor za različite interpretacije i tumačenja umjetnosti, što će kroz sve svoje radove pokazuje Popovićovo vješto integriranje postmodernističkih principa i poznavanje materije.

Kako bi mogli bolje razumjeti zašto prilazi baš takvom rješenju, istaknuti ćemo njegovo vlastito objašnjenje: „Izvorni arhivski materijal nosi neku vrstu aure, kao i arhitektura na koju se odnosi... S tim da je ona u konkretnoj arhitekturi bila prisutnija neposredno nakon izgradnje. Arhivi me vraćaju upravo u taj trenutak u kojem je ideja izvedene arhitekture najčišća.“⁴⁹ Ovakav slojeviti pristup stvara intrigantan spoj povijesnih podataka i suvremenih likovnih elemenata. Njegovi radovi nisu samo digitalne fotografije montirane na aluminijsku ploču; oni postaju reljef i objekt u isto vrijeme. Njegova umjetnost prelazi etikete sentimenta prema

⁴⁸ Šuvaković, M. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, str. 477.

⁴⁹ Dunatov, D. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku*.

prošlosti i postaje snažan podsjetnik na vrijednosti koje su oblikovale prostor Splita i društvo u prošlim vremenima.



Slika 6. Postav izložbe *Bez naziva* (*Arhiv ST3: sadržaji*), grupna izložba *Čitanje sadašnjosti*, Galerija Vasko Lipovac, Split (17. – 27. rujna 2019.) / Foto: Viktor Popović

3.3. Bez naziva: Zenčišće

U nastavku procesa istraživanja arhivske građe, umjetnik proširuje područje interesa na širu okolicu i druge primjere osim samoga Splita. Upravo tako, godine 2020. on donosi nove radove koji prikazuju zapušteni turistički kompleks u uvali Zenčišće, kod Jelse na otoku Hvaru.

Radovi *Bez naziva* (*Arhiv: Zenčišće*) predstavljani su publici na međunarodnom sajmu u New Yorku (slika 24). Radi se o poznatom sajmu pod nazivom *The Armory Show* pod pokroviteljstvom Galerije C24.⁵⁰ Time je Popović u samo tri godine po drugi put pozvan u New York, kako bi predstavio svoje radove. Ovaj sajam je jedan od važnijih događaja u svijetu suvremene umjetnosti i ima velik značaj za umjetničku zajednicu i tržište umjetnina. Postao je poznat po tome što promovira najnovije trendove i raznolikost suvremene umjetnosti. Sajam obično okuplja mnoge galerije i umjetnike iz cijelog svijeta te pruža priliku za izlaganje

⁵⁰ C24 Gallery. Viktor Popović. <https://www.c24gallery.com/viktor-popovic>. Pristupljeno 14.08.2024.

njihovih radova i interakciju s publikom, kolekcionarima, kustosima i kritičarima. *The Armory Show* igra ključnu ulogu u oblikovanju umjetničkih trendova, poticanju dijaloga unutar umjetničke zajednice te povezivanju umjetnika i publike. Ovaj sajam nije samo prilika za izlaganje umjetnika već i za prodaju umjetničkih djela te promociju umjetnika na svjetskom tržištu umjetnina. Također, sajam je često praćen različitim događanjima kao što su predavanja, paneli, performansi i zabave povezane s umjetnošću.

Prije nego što opišemo samu izložbu, prvotno ćemo reći nešto o istraživanom kompleksu. Na jednom od najpoznatijih turističkih otoka Hrvatske, protekla državna uprava podigla je krajem 1970-ih godina rehabilitacijski centar uz samo Jadransko more. Navedeni kompleks sadržavao je brojne učionice, knjižnice, kupalište, prostore za sportske aktivnosti te sobe za odmor. Upravo takav urbanistički projekt privukao je oko Viktora Popovića, koji je ponovno prionuo istraživanju i potrazi za arhivskim fotografijama. Njih je pronašao u Beogradu, Srbiji.

U skladu s prethodnim iskustvom, Popović ispisuje arhivske fotografije na papir, koje montira na aluminijsku podlogu i preko njih stavlja industrijski filter za korekciju boje. Ovoga puta se umjetnik poigrao bojama, koristeći plavu, crvenu, žutu i zelenu. U pozadini arhivske fotografije, unutar istog okvira, Popović je postavio fotografije stanja kompleksa prikupljene tijekom vlastitog istraživanja, točnije 2020. godine ili netom prije toga. Tim postupkom istaknuta je vrlo jasna distinkcija između planiranog i stvarnog projekta. I ovim radom, umjetnik nastavlja tradiciju ispitivanja urbanističke stvarnosti i one nedavne povijesti. Ukupno je dvanaest umjetničkih radova predstavljeno na ovoj izložbi, od toga šest dimenzija 86 x 86 x 10 cm, te druga polovica uokvirenih radova dimenzija 111 x 111 x 10 cm (slika 25). Popovićevi radovi na kompleksu u Zenčišću na otoku Hvaru prenose poruku o urušavanju turističkih resursa i demonstriraju univerzalnost problema napuštenih lokacija.

Navedenu izložbu predstavio je i na 27. izdanju slavonskog biennala, manifestaciji suvremene vizualne umjetnosti, pod nazivom *Slika kao virus*. Potonja izložba održana je u osječkom Muzeju likovnih umjetnosti 10. prosinca 2020. godine. Upravo na navedenom događaju, Viktor Popović je dobio i novo priznanje za svoj rad u vidu nagrade *Ex Aequo* upravo za rad *Bez naziva (Arhiv: Zenčišće)*.⁵¹

⁵¹ Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. *Otvoreno 27. izdanje slavonskog biennala*. <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/otvoreno-27-izdanje-slavonskog-biennala/20352>. Pristupljeno 14.08.2024.

3.4. Povijest arhiva: dvodijelna izložba

Posljednji radovi u sklopu projekta Arhiv ST3 koje ćemo obraditi u radu su predstavljeni na dan 19. siječnja 2021. godine. Radi se o simultanom procesu intervencije na zgradi fasade Filozofskog fakulteta u Splitu i umjetničkoj izložbi u Galeriji Kula, tj. sjeverozapadnoj kuli Dioklecijanove palače. I ove umjetničke izložbe nastavljaju kontinuitet nazivlja, te ih također pratimo kao *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaji)*. Navedena dvodijelna izložba prati dvije odvojene gradske cjeline, naizgled suprotne. S jedne strane imamo kasnoantičko okruženje, dok s druge strane imamo zgradu Fakulteta iz 20. stoljeća. Prvotno zamišljena kao poslovna zgrada Brodomerkura, tek nedavno postaje domom Filozofskog fakulteta u Splitu. Kada je riječ o intervenciji na zgradi Filozofskog fakulteta, istaknut ćemo da se ova izložba odvila u okviru izložbenog projekta REPER kojeg je pokrenuo i moderira Dalibor Prančević s Odsjeka za povijest umjetnosti.⁵² Riječ je o suradnji Filozofskog fakulteta u Splitu i Hrvatske udruge likovnih umjetnika u Splitu, s namjerom da se jednom godišnje fasada fakulteta pretvori u prostor za umjetničke intervencije.

Dok se navedena građevina nalazi u sklopu Splita 3, u Galeriji Kula, Popović putem fotografija na platnu izlaže dokumentirane arhivske prikaze izgradnje istog područja (slika 28 i 29). Konstrukcija same izložbe u Galeriji Kula i vizualno podsjeća na građevno područje. Naime elementi u samoj izložbi imitiraju elemente graditeljskih konstrukcija potrebnih za rad na visinama. Autor crno-bijelih arhivskih fotografija je Zvonimir Buljević, tehnički suradnik projekta izgradnje Splita 3, a snimljene su početkom 1970-ih godina. Zbog razloga što su te fotografije snimljene neposredno nakon izgradnje, otvaraju se nove mogućnosti koje Popović jasno koristi. Upravo ti sačuvani dokumenti izvornih površine pročelja i volumena arhitektura prostora Splita 3 pružaju jasno razumijevanje arhitektonske namjere i razmišljanja iza urbanističkog planiranja.⁵³

No, tu ne prestaje umjetnikov istraživački proces na ovom radu. Građevinska skela u galerijskom prostoru ne prati linije tlocrta već nešto drugo. Kustosica izložbe Jasminka Babić je detaljno objasnila o čemu se radi, a vidljivo je iz samog naslova publiciranog teksta - *36 stupnjeva značenja*.⁵⁴ Naime, građevinska skela u galerijskom prostoru okrenuta je u odnosu na tlocrt kule, a time i naspram Dioklecijanove palače. Točnije, konstrukcija je pomaknuta za

⁵² Vidi više: Sveučilište u Splitu. *Umjetnička instalacija: VIKTOR POPOVIĆ*. Dostupno na <https://www.unist.hr/umjetnicka-instalacija-viktor-popovic-bez-naziva-arhiv-st3-sadrzaj/9516> Pristupljeno 10.09.2024.

⁵³ Vidi više: Babić, Jasminka. *36 stupnjeva značenja*, Split: Ustanova za kulturu Galerija „Kula“, 2021. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaji)* u Galeriji “Kula”, Split.

⁵⁴ Vidi više: Isto

36 stupnjeva kako bi se uskladila s izvornim smjerom centurijacije, ispravljajući zanemarivanje njezine mreže tijekom izgradnje Dioklecijanove palače. Također, ova se strategija referira i na urbaniste 20. stoljeća koji su ostatke antičke centurijacije koristili u definiranju prometnica i orijentacije stambenih blokova u projektu Split 3, što se spominje i na pročelju Filozofskog fakulteta, drugog dijela ovog projekta. Ako se vratimo na prvi dio izložbe i fasadu fakulteta, prvo što primjećujemo je tekst napisan na različitim stranama građevine (slika 26 i 27). I u ovom slučaju, slučajnosti ne postoje, kao i obično u radu Viktora Popovića. Naime, radi se rečenicama iz arhivskog dokumenta *SPLIT 3 – Osnovno urbanističko rješenje – Tekstualni dio: Preliminarni tehnički opis i izvještaj*. Spomenuti dokument nastao je u studenom 1969. godine, a izvučene rečenice su sljedeće:⁵⁵

- *Grad je akt (čin) volje i mora biti sve više predmet svjesnog napora oblikovanja i preokupacija najsvjesnijih i najinteligentnijih snaga u društvenoj zajednici.*
- *Novo mjerilo koje se javlja u kompleksu Split 3 uvjetovano je karakterom ovog kompleksa kao organskog nastavka gradskog centra prema istoku.*
- *Ostaci rimske centurijacije mogli bi koristiti u planiranju prometnih veza i drugih strukturalnih elemenata u novom dijelu grada.*
- *Ulica postaje ponovno društveni centar.*



Slika 7. *Bez naziva* (Arhiv ST3: *Sadržaj*), 2021. samoljepljivi vinil, 1140 x 650 cm site-specific intervencija na fasadi zgrade Filozofskog fakulteta u Splitu / Foto: Viktor Popović

⁵⁵ Popović, V. *Viktor Popović*, <https://www.viktorpopovic.com/>. Pristupljeno 06.08.2024.

Popovićeve radovi na fasadi Filozofskog fakulteta u Splitu i istovremenoj izložbi u Galeriji Kula donose zanimljiv kontrast između povijesnih i suvremenih elemenata grada. Integriranje arhivskih prikaza izgradnje sa suvremenim vizualima stvara jasnu podjelu između planiranog i izvedenog. Popović koristi ove radove kako bi stvorio dijalog između dva vremenska razdoblja i postavio pitanje kako se grad razvio u skladu s nekadašnjim urbanističkim vizijama. „Viktorovim se umjetničkim činom statična estetika arhitektonske vanjštine preobražava prije svega u platformu izrazito dinamičnog javnog diskursa.“⁵⁶ Kao i mnogo puta do sada, umjetnik u svom radu uspješno koristi elemente i ideje iz arhiva, koordinirajući ih sa suvremenim umjetničkim nastojanjima, te pritom donosi nove perspektive. Ciklus istraživačkih radova potiču promatrače da razmisle o zaboravljenim povijesnim kontekstima i naglašavaju važnost očuvanja i interpretacije arhivske građe kako bi se sačuvalo i obogatilo kolektivno pamćenje. U konačnici, Popovićeve umjetnički radovi postaju ne samo umjetnički izrazi, već i dragocjeni zabilješki prošlosti koji nas vode prema boljem razumijevanju i suočavanju s vlastitom poviješću. Ta interaktivnost donosi novu dimenziju njegovim radovima, pozivajući posjetitelje da istraže i urone u složenu priču koju umjetnik prenosi kroz svoje djelo.

3.5. Interakcija s prostorom: karakteristike umjetnika

Koliko je Viktor Popović aktivan umjetnik prikazuju i tri nove samostalne izložbe u protekloj (2023.) godini. Iako nisu izravno povezane s istraživanjem arhivske građe projekta Split 3, donosi kratak pregled jedne od njih, kako bi prikazali širinu stvaralaštva našeg umjetnika.

Jedna od navedenih izložbi održana je u Sloveniji, gdje je glavna tema bila arhiva lokalne željezarija.⁵⁷ Riječ je o izložbi u kojoj Popović interakciju s lokalitetom vodi dvostrano. On izvodi sitotisak prema fotografijama iz arhiva lokalnog muzeja, pri tome koristi prašinu skupljenu s pogona za proizvodnju čelika kao materijal kojim vrši tisak. Naime, od spomenute prašine on izdvaja boju koju će koristiti za tisak. S obzirom na izbor materijala, ovi ispisi su vrlo svijetli, a slike jedva čitljive. Na fotografijama su prikazani radni procesi i radnici iz bivše željezarije, a cijeli istraživački proces je kulminirao u šest monumentalnih slika izloženih na spomenutoj izložbi.

⁵⁶ Prančević, D. *Ekranom zgrade pripovijedati*, 2021.

⁵⁷ Vidi više: Koroška galerija likovnih umjetnosti, *Viktor Popović / Bez naziva (Arhiva željezarija Ravne)*, <https://www.glu-sg.si/en/exhibition/viktor-popovic/>. Pristupljeno 29.06.2024.

Ovaj slučaj nam pokazuje kako, osim što se Popović prilagođava prostoru same izložbe i iz njega crpi inspiraciju, on to isto radi i u mjestu gdje se izložba odvija, što nije čudno za njega, s obzirom da svaka od spomenutih do sada otkriva isto. Najočitije primjetno kod predmeta koje pretvara u sastavne dijelove izložbe: stolice, pisaae strojeve, bolničke krevete, itd. Uvijek je riječ o predmetima iz obližnje lokaciji same izložbe.

Kako smo do sada obrazložili njegove radove, možemo iščitati koncepte moderne i postmoderne. Prvotno, umjetnici moderne često su reflektirali društvene promjene i izazove, pogotovo kroz teme kao urbanizacija i identitet, što upravo Popović i demonstrira. Kao nasljednik modernizma i postmodernizma, umjetnik se suprotstavlja tradicionalnim normama i konvencijama. U tom procesu oslobađa se starih pravila i stvara nešto potpuno novo. Nadalje, kao postmodernist, on istražuje povijest i načine na koje se povijest interpretira, veoma bitan koncept pri umjetničkom stvaranju navedenog projekta. Nadalje, povezujući arhitekturu, urbanizam i umjetnost, Popović prelazi tradicionalne granice i povezuje različite žanrove, jednako kao što su to radili i umjetnici moderne. Svakako se ističe eksperimentalnost u izradi umjetničkog djela, što je još jedna važna karakteristika modernizma. Jednako kao i umjetnici navedenih razdoblja, Zatim, u njegovom radu ističe se pluralizam. Pogotovo u kontekstu postmodernizma, on prihvaćaja različite izražaje iz različitih razdoblja kako bi stvorio novu, vlastitu percepciju. U ovom slučaju, postmoderna se naslanja na modernu umjetnost, razdoblje različitih pravaca kada su umjetnici istraživali nove tehnike, materijale i ideje. Ako se vratimo na našeg umjetnika, primjetit ćemo kako upotreba raznih medija i tehnika, te kombinacija figuralnih i apstraktnih elemenata, ukazuje na postmodernistički pristup umjetnosti koji ne prati klasična pravila i granice umjetnosti. Postmodernizam ne samo kao estetski pristup, već i intelektualni. Štoviše, duboka veza između njegovog umjetničkog opusa i promišljenih intelektualnih koncepta u izradi, ima za cilj potaknuti dublje promišljanje o umjetnosti i njezinoj ulozi u društvu.

4. Okolina koja prožima razvoj Viktora Popovića

Drugi po veličini grad u Hrvatskoj, sa svojom okolicom, dom je bogate povijesti i kulturne baštine. U mnogočemu izvanredan, Split je produkt raznih faktora koja su u konačnici utjecali na njegovo društvo. Zasižno, tu se radi o spoju mediteranskih kultura, povijesnih i trgovačkih ruta te lokalnog stanovništva. Uz navedene, možemo pridodati i mnogo drugih čimbenika koji su utjecali na sam razvoj grada Splita i regije. Usredotočit ćemo se na 20. i 21. stoljeće, kada je ovaj dalmatinski grad doživio modernizacijske procese i procvat umjetničke scene. Možemo reći da se radi o procesu koji je oblikovao kulturni identitet današnjice grada. Raznovrsni umjetnici i umjetnički pravci ostavili su upečatljiv trag na umjetničkoj panorami te, iako ih je zasižno mnogo, izdvojiti ćemo nekoliko poznatijih umjetničkih imena i procesa u samom gradu, počevši od jednog simbola grada pod Marjanom.

Još početkom 20. stoljeća umjetnici grada Splita susreli su se s problemom javnog izlaganja umjetničkih djela, kako nije bilo prikladnih javnih prostora. Potonji problemi su onemogućavali dalmatinske umjetnike da prošire glas među širom publikom, što je utjecalo na samu prodaju, a posljedično i financiranje novih radova.⁵⁸ Sve brojniji mladi dalmatinski umjetnici teško dolaze do potrebnih financija. Kako bi tome priskočili i prekinuli niz nemogućnosti izlaganja, udružili su se i sami sebi omogućili stvaralačko djelovanje i materijalni opstanak, te je ostvarena zamisao *Prve dalmatinske umjetničke izložbe* u Splitu, koja se održala 1908. godine u netom sagrađenom Hrvatskom domu.⁵⁹ Redovito u podređenom položaju naspram drugih centara, splitski umjetnici su se znali izboriti za svoje mjesto na sceni. Navedena izložba je u određenom stupnju potaknula promjene i poboljšala uvjete za izlaganje umjetničkih radova u Splitu. Ipak bilo je potrebno još neko vrijeme, jer je u predratnom razdoblju izlaganje još uvijek bilo otežano, a broj godišnjih umjetničkih izložbi se održao na niskim razinama. Promjena se događa u razdoblju između dva rata kada i broj izložbi jako raste. Navodeći Nevenku Bezić,⁶⁰ Kečkemet donosi kako su umjetnici u razdoblju između 1918. i 1941. godine održali ukupno 130 likovnih izložbi koje u nastavku i popisuje navodeći svaku od njih.⁶¹ Kada govorimo o umjetničkim imenima, kroz prvu polovicu 20. stoljeća u Splitu su kontinuirano izlagali umjetnici kao Ivan Meštrović, Emanuel Vidović, Toma Rosandić, Celestin Medović, kasnije i Jerolim Miše, Marino Tartaglia, ali i mnogi drugi.

⁵⁸ Kečkemet, Duško. *Likovna umjetnost u Splitu: 1900. – 1941.*, str. 17.

⁵⁹ Isto, str. 17 – 18.

⁶⁰ Bezić, Nevenka. *Likovne izložbe Splita 1885.-1945.* Split: 1962.

⁶¹ Kečkemet, D. *Likovna umjetnost u Splitu: 1900. – 1941.*, str. 35.

Druga polovica 20. stoljeća donijela je procvat suvremene umjetnosti u Splitu. Koliko je umjetnost postala bitna odrednica u gradu kroz 20. stoljeće, navodi i podatak kako se u desetljeću 1976. – 1985. godine otvorio dovoljan broj izložbenih prostora u Splitu, potrebnih za izvedbu oko 100 skupnih i samostalnih likovnih izložba, od amaterskih do profesionalnih.⁶² U povijesnom kontekstu umjetničkog razvoja, neosporno je kako su sedamdesete godine prošlog stoljeća označile značajan preokret na umjetničkoj sceni, naročito u zagrebačkom okruženju, koji je tada bio centar kulturnih inovacija. Ovaj period donio je istraživački duh i kreativnu revoluciju, koja je oblikovala temelje suvremene umjetničke prakse na području Hrvatske. Tijekom navedenog razdoblja posebno su se istaknuli mladi studenti likovne akademije kao što su Braco Dimitrijević, Goran Trbuljak, Sanja Iveković, Gorki Žuvela, Jagoda Kaloper, Dean Jokanović Toumin i Dalibora Martinisa. Već njihove prve samostalne izložbe predstavljaju prekretnicu na umjetničkom polju. Navedeni mladi umjetnici su svojim hrabrim i eksperimentalnim pristupom otvorili nove horizonte umjetničkog izražavanja, od minimalizma, pop-arta, siromašne umjetnosti do happeninga, te pionirski prenijeli utjecaje europske i svjetske suvremene umjetnosti na lokalnu scenu.⁶³ Između ostalog, Braco Dimitrijević, jedan je od najznačajnijih konceptualnih umjetnika ovih prostora. Nadalje, Gorki Žuvela bio je umjetnik koji je želio razgovarati sa svojom publikom, dok su Sanja Iveković i Dalibor Martinis kombinirali sa raznim medijima u svom umjetničkom radu. Osim navedenih, primjerice Dean Jokanović Toumin u svom umjetničkom opusu se suočio s prostorom same izložbe i iz toga izvukao nove perspektive u umjetnost.

Kroz svoj angažman, umjetnici sedamdesetih godina stvorili su most između prošlosti i sadašnjosti. Volja i želja da preispitaju tradiciju i eksperimentiraju s različitim medijima rezultirala je stvaranjem radova koji su prepoznati ne samo na lokalnoj, već i na međunarodnoj razini. Njihova inovacija i eksperimentalni pristup reflektiraju promjene u tadašnjem društvu te izražavaju umjetnički odgovor na društvene i političke okolnosti toga vremena. Time su radovi navedenih umjetnika postali inspiracijom budućim generacijama umjetnika da nastave razvijati nove umjetničke horizonte i učvrste dijalog između umjetnosti i društva. Nadalje, također bitno za naš rad, sedamdesete godine 20. stoljeća označavaju i razdoblje kada su umjetnici ostvarili ambijentalne akcije, fotografija je počela istraživati i kritizirati društvo, a ta

⁶² Kečkemet, D. *Likovna umjetnost u Splitu: 1900. – 1941.*, str. 80.

⁶³ Kolečnik, Ljiljana. „Konceptualna umjetnost“, U: *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, ur. Milan Pelc, 686. - 693. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: Školska knjiga, 2010.

praksa se nastavila i nakon tog vremena.⁶⁴ Fotografija je i dalje značajan umjetnički medij koji može djelovati snažno, bilo kao dio kompleksnih vizualnih cjelina ili kao samostalan izričaj – čist i neposredan. Bez obzira na to je li korištena kao alat za promišljanje suštine umjetnosti ili kao sredstvo za bilježenje trenutka, fotografija ostaje snažan medij. Danas, mnoge fotografije su neodvojiv dio transformirajućih akcija i instalacijskih struktura, te služe kao sredstvo za posredovanje i provjeru autentičnosti u umjetničkim događajima.

Spomenimo i važnu akciju Crveni Peristil. Davne 1968. godine, skupina mladića je u noći između 10. i 11. siječnja prebojala antički kamen u samom centru grada Splita crvenom bojom. Akcija je označena kao vandalistički čin, te je svim sudionicima određena novčana kazna. Gerilsku akciju, nazvanu Crveni Peristil, izvela je splitska grupa Crveni Peristil, za koju se navodi kako započinje 1966. te je inicijator bio Pave Dulčić.⁶⁵ Osmoricu članova ove grupe smatra se začetnicima hrvatske konceptuale.⁶⁶ Akcija koju su izveli označava intervencijski istup nove umjetničke prakse u Hrvatskoj⁶⁷, te se navodi kao prva intervencija u javni prostor na području bivše Jugoslavije.⁶⁸ *Akcija bojanja Peristila u umjetničkim analima ostat će zabilježena kao jedna od prvih konceptualnih akcija koja je šokirala uspavani grad, prodrnavši ga iz temelja.*⁶⁹ *Ovaj događaj uzbudio je ne samo učmalu svakodnevicu Splita, već cijelu bivšu državu, a u obranu mladića stali su mnogobrojni ugledni umjetnici i intelektualci.*⁷⁰

Akcija Crveni Peristil je označavala prijelaz u postmodernu, ujedno sadržavajući i konceptualističku praksu Jugoslavije. Naime, akciju su izveli grupno, što je obilježje komunizma i kolektivismu te je za bojanje odabrana jarko crvena boja. Sama akcija je bila odgovor na tadašnji sustav vladavine. Gore opisani umjetnički čin predstavlja temelj urbane splitske scene te je bio „krivac“ za uznemiravanje uspavanog Splita. *Crveni Peristil nije neutralni apstraktni komentar i intimna individualna priča, nego je odgovor na duhovni prostor toga vremena, koji je bio refleksija stanja građanske svijesti, reakcija i svojevrsni otpor grupnog identiteta postojećoj ideologiziranoj društvenoj zbilji.*⁷¹

⁶⁴ Križić R. S. „Složene strukture suvremene umjetničke prakse od 80-ih godina do danas“ U: *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, ur. Milan Pelc, 694. – 710. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: Školska knjiga, 2010., str. 702.

⁶⁵ Vidi više: Marjanić, Suzana. *Kronotop hrvatskoga performansa: od Travelera do danas*, Zagreb: Školska knjiga, 2014., str. 876.

⁶⁶ Vidi više: Isto, str. 875.-877.

⁶⁷ Vidi više: Isto, str. 876.

⁶⁸ Vidi više: Isto.

⁶⁹ Čokolić, Sanja; Grubišić, Zorana; Duvnjak, Neven. *Crveni Peristil: između društvene provokacije, umjetničke intervencije, urbanog mita i splitskog jala*. *Kultura*, 136 (2012), 198-219.

⁷⁰ Isto.

⁷¹ Isto.

Koliko je akcija Crveni Peristil odjeknula pokazuju i daljnje reakcije na ovom splitskom trgu. Ističe se Zeleni Peristil iz 1998. godine. Umjetnik Ante Kuštre njime je upozorio na nedovoljan broj zelenih površina u gradu, oblagajući Peristil zelenom podlogom.⁷² Važno je istaknuti i Crni Peristil iz 1998. godine, djelo Igora Grubića. On označava novu gerilsku akciju, ovoga puta u individualnoj izvedbi. Riječ je o velikom crnom krugu, crnoj mrlji, napravljenoj polikolorom i predstavlja reakciju na vladavinu HDZ-a.⁷³ Naposljetku ističemo i Žuti Peristil, akciji koju je 19. studenog 2009. provela navijačka skupina Torcida protiv tadašnjeg gradonačelnika Splita i uplitanja u nogometni klub Hajduk. Tog dana, Peristil je osvanu u žutoj boji, dočaravajući izgled vrećica iz trgovačkog lanca navedenog gradonačelnika.⁷⁴

Naposljetku, ulaskom u 21. stoljeće, umjetnička scena Splita evoluirala u skladu s novim izazovima i tehnološkim napretkom. Sveprisutna je postala multimedijaska umjetnost i korištenje novih tehnologija. Na umjetničkoj sceni su se pojavljivali različite medije i tehnike, a ulična umjetnost tj. street art i murali ukrasili su gradske zidove najnovijim umjetničkim izričajem. Ulica postaje platno za mnoge umjetnike, čija su djela često politički angažirana.

Danas, Split nije samo dom antičkom naslijeđu smješten na obali Jadranskog mora, već je i žarište iznimne kulturne i umjetničke slobode. Split je grad bogat sentimentalnim sjećanjima, a istovremeno se hrabro otvara novim umjetničkim izazovima. Njegova bogata povijest, koja seže od antičkih vremena do današnjeg dana, omogućuje susret tradicije i stvaralaštva, omogućuje kulturni ambijent pogodan za umjetnički razvoj. Kao i sam grad, umjetnička scena Splita raznovrsna je. Brojne su kulturne ustanove koje pružaju priliku lokalnim umjetnicima da se izraze i podijele svoju perspektivu s publikom. Galerija umjetnina otvara vrata bogate prošlosti umjetnosti, dok Galerija Kula svojom modernom notom osvježava drevne zidine. Nadalje, Galerija Meštrović nas vodi u svijet ovog kiparskog genija, dok Galerija Emanuel Vidović pruža uvid u njegovo bogato stvaralaštvo i utjecaj na lokalnu umjetničku scenu. Multimedijalni kulturni centar postaje oaza inovacija, a podrumi Dioklecijanove palače čuvaju tajne vremena. Salon Galić - Galerija HULU Split istražuje raznolikost, Stara gradska vijećnica čuva vrijednosti, a Sveučilišna galerija povezuje akademsku i umjetničku sferu.

Ove institucije i mnoge druge, ne samo da prikazuju umjetnost već i oblikuju priču o identitetu grada. Suvremena umjetnička scena u Splitu neprestano raste i razvija se, privlačeći pažnju umjetničkih entuzijasta, kritičara i posjetitelja iz cijelog svijeta. Kroz kreativni duh tradicije i suvremenosti, umjetnička scena Splita ostaje vitalna i inspirativna, istovremeno

⁷² Vidi više: Marjanić, S. *Kronotop hrvatskoga performansa*, str. 885.

⁷³ Vidi više: Isto, str. 893.

⁷⁴ Vidi više: Isto, str. 898.

čuvajući svoju autentičnost i pomičući granice vlastitog razvoja. Umjetnost novog stoljeća predstavlja širok i dinamičan spektar umjetničkih izraza koji se razvijaju u suvremenom društvu. Novo stoljeće donosi brojne promjene i izazove, a umjetnost se prilagođava tim promjenama kroz inovativne pristupe, tehnologiju i nove koncepte. Općenito gledajući, umjetnost 21. stoljeća karakterizira raznovrsnost. Raznolikost u korištenju materijala, pa i sami pristup istom materijalu može biti drugačiji, medija te u konačnici i razvojem novih tehnologija. Sadašnji umjetnici se oslanjaju na različite medije kao što su slikarstvo, skulptura, instalacije, fotografija, video, digitalna umjetnost, bio art, performansi i tako redom. Navedena raznolikost odražava individualne izraze umjetnika i njihove jedinstvene perspektive. Dapače, upravo taj individualizirani pogled na umjetnost doprinosi daljnjem jačanju raznovrsnosti.

Umjetnost 21. stoljeća nastavlja na progresivnim strujama prethodnih razdoblja no s određenim razlikama. "Činjenica da moderna umjetnost nije više prije svega u sferi osjećaja, nego u sferi misli, pojmova, refleksije, ne govori samo o njenoj unutarnjoj preobrazbi, nego možda još i više o njoj kao o nosiocu novog duha epohe modernog subjektiviteta."⁷⁵ Često se umjetnici bave sociopolitičkim temama kao što su identitet, migracije, klimatske promjene, rodna ravnopravnost i društvena nejednakost. Ona ima globalni karakter. Globalizacija omogućava umjetnicima da prelaze kulturne granice i crpe inspiracije iz različitih dijelova svijeta. Takav obrazac rezultira raznolikošću tema, stilova i tehnika. Također, tehnologija omogućava umjetnicima da eksperimentiraju s novim medijima i tehnikama, kao što su računalna grafika, virtualna stvarnost i interaktivne instalacije. Brojni se umjetnički procesi trenutačno odvijaju u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj. Što se tiče suvremene umjetničke scene u Hrvatskoj, ona nije još detaljno istražena metodološkom analizom. Konkretna dublja analiza ključna je za razumijevanje i prihvaćanje bogatstva individualnih izraza i raznovrsnih aspekata suvremene umjetničke prakse. Ovaj korak je od suštinske važnosti za pravilno kontekstualiziranje umjetničkih domena. Još veći problem predstavlja što se navedena, živahna i složena događanja na suvremenoj umjetničkoj sceni ne mogu jednostavno prikazati linearnom naracijom. Pojavljuju se raznoliki mediji, netradicionalni pristupi istraživanju, autonomni umjetnički izričaji, naslijeđe geometrijske apstrakcije, prostorna istraživanja, osjetljivo reagiranje na društvene i političke promjene te otkrivanje novih oblika izvaninstitucionalnih komunikacijskih modela u umjetničkoj praksi. Svi ovi aspekti zaslužuju mjesto u cjelovitoj rekonstrukciji ovog dinamičnog umjetničkog zbivanja, pa tako i opusa našeg umjetnika.

⁷⁵ Labus, M: *Filozofija moderne umjetnosti: onto-antropološki i socio-kulturni pristupi*, str. 20.

4.1. Digresija 1: istraživačka umjetnost

U svijetu umjetnosti, različite perspektive i pristupi često nam otkrivaju dublje slojeve značenja iza stvaranja. Talijanski teoretičar umjetnosti Carlo Argan donosi zanimljivu perspektivu na samu umjetničku praksu, razdvajajući je na dva ključna dijela. On razlikuje tzv. *istraživačke umjetnosti* i *neistraživačke umjetnosti*. Osnovna razlika između ova dva tipa jest što neistraživačka umjetnost ima već zadane vrijednosti kojima neko umjetničko djelo treba težiti. Dok istraživačka umjetnost teži istraživanju nekih određenih pitanja,⁷⁶ neistraživačka umjetnost bi zapravo bilo umjetničko stvaranje vezano nekim dogmatskim kanonom kojemu je krajnji cilj već određen.⁷⁷ Zamislimo da je trenutno važeća paradigma da je lijepa i kvalitetna umjetnost određena kao ona koja na realističan način prikazuje ljudsku svakodnevicu. Tada umjetnik u svojoj mašti već ima gotovo kompletan model svoje buduće kreacije koju će napraviti u određenom mediju i koja će udovoljavati paradigmatskim zahtjevima svojevremenog kanona. S druge strane istraživačka umjetnost ne polazi od već spremnog dogmatskog okvira. Tog trenutka, umjetnik započinje modusom mišljenja koji je potpuno stran dogmatskom tipu razmišljanja; postavljanjem istraživačkog pitanja. Tako istraživački umjetnik razvija svoj rad od određenih pitanja koja istražuje kroz umjetničko stvaranje. Koncept paradigmi i kreativne slobode jasno se ilustrira kroz razliku između ova dva tipa umjetnosti. Neistraživačka umjetnost slijedi paradigmu već postavljenih normi, dok istraživačka umjetnost prelazi granice paradigmi i postavlja nova pitanja. Prihvatiti istraživanje kao radni postupak u umjetnosti znači priznati da umjetnost ima spoznajnu i teorijsku moć, da postavlja i rješava probleme ili da se sama postavlja pred umjetnika kao problem koji treba riješiti.⁷⁸ Kroz istraživačko umjetničko stvaranje umjetnik teži utvrđivanju odnosno negiranju vrijednosti te afirmiranju same umjetnosti kao nekakve vrijednosti.⁷⁹ Spomenuta pitanja mogu biti konkretna. Kao i otvorena, filozofska. Poput *Što je to lijepo?*, *Što je umjetnost?*, *Što je umjetnik?*

Prepoznajemo sada kako se Popović postavlja u ulogu istraživača vrijednosti. On ne kreće od unaprijed definiranog modela ili dogmatičnog okvira. Umjesto toga, postavlja istraživačka pitanja i koristi umjetnost kao sredstvo istraživanja i razumijevanja složenih koncepata.

⁷⁶ Zečević, M., Anđelković, V. Adžemović Anđelković, D.. *Umjetnička instalacija kao arhitektonski projekt: Formativno razdoblje*. Prostor, 23 (2(50)), str. 388.

⁷⁷ Argan, Giulio, Carlo. *Studije o modernoj umetnosti*. Beograd: Nolit, 1982., str., 154.

⁷⁸ Šuvaković, M. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, str. 286

⁷⁹ Argan, G. C. *Studije o modernoj umetnosti*, str. 154.

U svijetu umjetnosti, granice postaju isprepletene s istraživanjem, a umjetnici ulaze u sferu teorijskih promišljanja umjetnosti. Neovisno o tome jesu li na tragu postavljenih vrijednosti ili negiraju njihovu prisutnost, umjetnici-istraživači posežu prema razumijevanju dubljih slojeva svojih djela. Inspirirajući se svijetom znanosti, koraci umjetnika-istraživača prelaze granice poznatog, stvarajući umjetnost koja kipi od pitanja, a ne od unaprijed postavljenih odgovora. Sam Argan povijesnu razdjelnicu između ova dva oblika umjetničkog stvaranja pronalazi u napuštanju deduktivne metode i prelasku na induktivni način mišljenja u znanosti.⁸⁰ Navedeni teoretičar umjetnosti taj moment pronalazi u pojavi Galilea na znanstvenoj sceni, no vrijedi naglasiti kako se moderni način induktivnog razmišljanja u znanstvenoj metodi javlja se u natruhama već u *Novom Organonu* Francisa Bacona iz 16. stoljeća.⁸¹ Postepeno model ispitivanja znanstvene hipoteze prelazi iz svijeta znanosti u svijet umjetnosti. Kao što se induktivno razmišljanje javlja u znanstvenom kontekstu, tako isti pristup prelazi u svijet umjetnosti. Sve navedeno dovodi do toga da će istraživački umjetnik ispitivati svoje hipoteze u svijetu perceptivnosti, baš kao što fizičar ispituje svoje hipoteze u svijetu primijenjene matematike. Tako čini se i noviji umjetnički pokreti zapravo postaju istraživački programi oko određenih istraživačkih hipoteza. Drugim riječima, umjetnici istraživači postavljaju hipoteze koje testiraju kroz svoje radove, koristeći perceptivni medij kao eksperimentalno polje. Ovaj prelaz iz znanstvene metode u umjetnost označava značajno promišljanje o pristupu stvaranju umjetničkog djela.

Kako ističe Argan svaka istraživačka umjetnost ima dvije mogućnosti. Ili će istraživati neke vrijednosti ili će pak negirati postojanje vrijednosti. Ali i u bilo kojem od ova dva slučaja zajednička im je metoda istraživanja u perceptivnom mediju.⁸² Kako je već naglašeno, istraživački umjetnici napuštaju dogmatski kanonski model karakterističan za neistraživačke umjetnosti. I u tom procesu umjetnici sami postaju teoretičari umjetnosti. Oni se bave složenim pitanjima i razmišljaju izvan ustaljenih okvira. Kroz prizmu istraživačke umjetnosti, umjetnici se suočavaju s izazovom postavljanja pitanja i traženja dubljih slojeva značenja. Njihova umjetnost postaje platforma za postavljanje pitanja i poticanje dubljih razmatranja.

⁸⁰ Argan, G. C. *Studije o modernoj umetnosti*, str. 155.

⁸¹ Encyclopædia Britannica. *Francis Bacon*. <https://www.britannica.com/science/Baconian-method>. Pristupljeno 08.08.2024.

⁸² Argan, G. C. *Studije o modernoj umetnosti*, str. 155-156.

4.2. Umjetnički utjecaji: Gorki Žuvela

Neosporni trag na umjetnički opus Viktora Popovića ostavio je Gorki Žuvela. Stoga ćemo ovoj dio posvetiti njemu. Gorki Žuvela rođen u Našicama, 1946., preminuo je u Splitu 2017., gdje je ostavio najviše traga. Osnovnu i srednju školu završio je u Splitu, a diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1971. Njegov umjetnički opus uključuje slike, objekte, instalacije u prostoru, grafike i grafički oblikovne plakate. Brojni su tekstovi pisani u njegovo ime. Žuvelu je umjetnik protejskog tipa - onaj koji se stalno mijenja. Predavao je više od četrdeset godina. Od 1976. u Školi likovnih umjetnosti u Splitu, od 1995. na Studiju likovne kulture Sveučilišta u Splitu. Jedan je od osnivača Umjetničke akademije u Splitu na kojoj je od 1997. godine radio na Odsjeku za slikarstvo a 2016. godine je stekao zvanje profesora emeritusa.⁸³

Žuvela je poznao Popovića još od srednje škole, te je upravo na njegov nagovor on došao u UMAS nakon što je diplomirao slikarstvo 1996. godine. Stalno su djelovali u doticaju, uz to, bili su prijatelji. Kako bi bolje razabrali utjecaj Žuvele na Popovića, istaknut ćemo još nekoliko podataka. “Gorki Žuvela je pripadnik prve generacije umjetnika tzv. Nove umjetničke prakse koji su se 70-ih godina stoljeća okupljali oko tadašnje Galerije SC i Galerije suvremene umjetnosti u Zagrebu.”⁸⁴ Navedena generacija umjetnika napravila je odmak od tadašnje tradicije umjetničkog modernizma kroz nove poglede na umjetnost kao i na nove načine izlaganja umjetničkih djela. Dapače, krajem 80-ih postaje jedan od umjetnika koji donosi najviše promjena na umjetničku scenu. U tom periodu autorova umjetničkog djelovanja Žuvela počinje eksperimentirati sa raznim umjetničkim materijalima, ali u isto vrijeme istražuje značenje i karakter samog umjetničkog djela. Tih godina Žuvelino umjetničko istraživanje je usmjereno na eksperiment s materijalom, značenjskim i formalnim procesima nastanka i karaktera samog umjetničkog djela.⁸⁵ Tog razdoblja, umjetnost u hrvatskoj ne događa se izvan tokova globalnih procesa, što samo po sebi nije loša stvar. Dapače, otvaraju se brojne nove prilike i teorijski koncepti za lokalne umjetnike. U 90-im godinama glavna Žuvelina preokupacija postaje odnos jezika i vizualnih umjetnosti. Problematizira problem značenja, opseg jezika i metode jezične komunikacije. Kroz svoje instalacije “Rečenice” i “Moje filozofiranje” pokušava pokazati kako jezik nije samo govorni ili pisani oblik komunikacije već i vizualni. Umjetnički medij u ovoj fazi postaje svojevrsna *jezična igra*. *Igra* kojoj je cilj

⁸³ Vidi više: Bonjeković-Stojković, Kristina. *Gorki Žuvela: Retrospektiva*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti 2022. Izdano za izložbu *Gorki Žuvela: Retrospektiva* u Muzeju suvremene umjetnosti, Zagreb.

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Vidi više: Isto

prenošenje poruke između pošiljatelja i primatelja koja prolazi kroz mnoge kontekstualne kanale koji mogu iskriviti prvobitnu namjenu poruke.⁸⁶ Primjetno je kako se Žuvela mijenja svako nekoliko godina, što samo po sebi zahtjeva široko teorijsko znanje. To je vidljivo i početkom 2000-ih godina, kada se mijeni sklon Žuvela okreće slikarstvu kao umjetničkom mediju. Koristeći se drippingom pijeska zajedno sa bojama on nastavlja svoj umjetnički rad⁸⁷

Žuvelu se najčešće svrstava u kategoriju konceptualnih umjetnika⁸⁸, pa ćemo reći nekoliko riječi o tome. Umjesto da se fokusiraju na stvaranje vizualno privlačnih slika, konceptualni umjetnici su usmjereni prema razvijanju i istraživanju ideja. Ovaj, dinamični pravac u svijetu umjetnosti, procvjetao je tijekom spomenutog razdoblja 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća te je izazvao potpunu promjenu u shvaćanju i praksi umjetnosti. Umjetnici tog vremena usudili su se pomaknuti granice tradicionalnih oblika izražavanja i otvoriti nove horizonte umjetničkog stvaranja. „Sol LeWitt je 1967. godine uveo pojam konceptualne umjetnosti da bi ukazao na pomak od minimalne umjetnosti, koja se temeljila na primarnim vizualnim geometrijskim struktura i objektima, prema umjetničkim djelima zasnovanim i izvedenim iz koncepta li ideje umjetničkog djela.“⁸⁹ U fokusu ovog pokreta nije bila ljepota fizičkog djela, već suština i misaoni procesi koji su ležali u samoj srži umjetničkog koncepta. Konceptualna umjetnost može biti – i može izgledati – gotovo sve, ističe se na stranicama već spomenute umjetničke institucije, uz dodatno objašnjenje: to je zato što, za razliku od slikara i kipara koji će razmišljati o tome kako najbolje mogu izraziti svoju ideju koristeći boju ili kiparske materijale i tehnike, konceptualni umjetnik koristi sve materijale i bilo koji oblik koji je najprikladniji za prenošenje svoje ideje – to može biti bilo što od izvedbe do pisanog opisa.⁹⁰ Nadalje, konceptualna umjetnost je svojevrsni način izražavanja koji poništava značenje klasične estetike, a istražuje moć ideje i poruke. Umjesto tradicionalnog stvaranja vizualno privlačnih slika, umjetnici su svoju kreativnost usmjerili prema razvijanju ideja i konceptualnih okvira. U tim radovima, ideja postaje umjetničko djelo, a sama fizička realizacija može se manifestirati u različitim oblicima poput performansa, instalacija, fotografija, tekstova i objekata.

Jedan od ključnih aspekata konceptualne umjetnosti je kritika tradicionalnih normi. Umjetnici konceptualne umjetnosti su izražavali kritiku prema tradicionalnim umjetničkim

⁸⁶ Bonjeković-Stojković, K. *Gorki Žuvela: Retrospektiva 2022.*

⁸⁷ Vidi više: Isto

⁸⁸ Žuvela, Gorki; Kovač, Leonida. *Izmislite sebe.* Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, 2009., str. 239

⁸⁹ Šuvaković, M. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, str. 309.

⁹⁰ Tate. *Conceptual art.*

normama. Oni su se usprotivili ograničenjima estetike i ulozi umjetnosti u društvu te su istraživali nove načine izražavanja. Osim toga, očit je proces preispitivanja uloge umjetnika u društvu. Nadalje, umjetnici tog razdoblja bavili su se širokim spektrom tema, uključujući filozofiju, politiku, jezik, identitet, društvo i umjetnost samu. Pri tome su koristili svoje radove kako bi iznijeli kritike postojećih društvenih struktura i institucija. Kako ne bi ostalo samo na tome, predstavnici konceptualne umjetnosti potiču gledatelje na aktivno sudjelovanje u interpretaciji djela. Umjesto da budu pasivna publika, gledatelji su potaknuti da sami stvaraju značenja i tumačenja umjetničkih djela. Umjetnici su se često koristili novom formom izražavanja kako bi iznijeli kritike postojećih društvenih struktura, političkih ideja i institucija. Njihovi radovi postaju sredstvo komunikacije i promišljanja o suvremenom društvu. Na kraju, istaknuti ćemo kako je konceptualna umjetnost je označila važnu prekretnicu u povijesti umjetnosti, istražujući moć ideje, koncepta i poruke te izazivajući konvencionalne norme i shvaćanja umjetnosti.

4.3. Digresija 2: umjetnost svjetla

Korištenje svjetlosti putem fluorescentnih ili argonskih (neonskih) jasno je obilježje Popovićevih izložbi. Iako još uvijek tek dio šireg umjetničkog pejzaža, umjetnost svjetla, također poznata kao umjetnost svjetlosnih instalacija, predstavlja mladu i izuzetno zanimljivu granu suvremene umjetnosti. S obzirom na neistraženost navedene teme u literaturi i izrazitu povezanost s umjetničkim opusom Viktora Popovića u nastavku ćemo donijeti kratak pregled, ističući načine na koje umjetnik koristi svjetlost.

Ovakav tip umjetnosti ima dugu povijest i bogat razvoj kroz različite umjetničke pravce. Početak navedenih instalacija može se pratiti od početka 20. stoljeća, ali pravo eksperimentiranje s tim elementima postalo je izrazito značajno tijekom razdoblja moderne umjetnosti, s posebnim naglaskom na razdoblje nakon Drugog svjetskog rata. Umjetnici svjetlosne umjetnosti koriste različite izvore svjetlosti, tehnologiju i kompoziciju kako bi stvorili vizualne efekte, uspostavili atmosferu i pokazali subjektivne doživljaje u svom radu. Ovaj suptilan i intrigantan oblik umjetnosti često uključuje interaktivnost i potiče gledatelje na sudjelovanje u stvaranju vlastitog umjetničkog iskustva. U umjetnosti svjetla, ono se koristi kao glavno sredstvo izražavanja i to na različite načine:

- **Prostor:** Umjetnici stvaraju različite prostore i ambijente kroz svjetlosne instalacije, transformirajući okolinu i mijenjajući način na koji doživljavamo prostor. Svjetlo oblikuje arhitekturu, stvarajući nove dimenzije prostora i potičući gledatelje na interakciju s umjetničkim djelom.

- Boje i tonovi: Manipulacija bojama i tonovima svjetlosti igra ključnu ulogu u stvaranju različitih vizualnih efekata i osjećaja. Umjetnici koriste različite nijanse svjetlosti kako bi dočarali emocije i naglasili određene elemente svojih instalacija.
- Interakcija: Počesto i ključni element umjetnosti svjetlosti. Gledatelji su pozvani da sudjeluju u umjetničkom doživljaju, što stvara osobno i jedinstveno iskustvo za svakog pojedinca. Gledatelji postaju dio umjetničkog djela, što obogaćuje cjelokupno iskustvo.
- Optičke iluzije: Umjetnici koriste svjetlost i projekcije kako bi stvorili iznenađujuće optičke iluzije i efekte koji izazivaju zapažanje gledatelja i potiču maštovitu percepciju.

Protagonisti svjetlosne umjetnosti igraju se s granicama percepcije, stvarajući doživljaje koji izazivaju čula i pozivaju da istražimo nove dimenzije svijeta oko nas. Njihova djela su inspirativna i emocionalna, jer svjetlost sama po sebi predstavlja izvor inspiracije i univerzalnog simbola života. Izgledno je da početak takvih instalacija možemo povezati s razvojem konstruktivizma, apstraktnog ekspresionizma i umjetničkog pokreta Bauhaus, koji su sve krenuli prema korištenju novih materijala i tehnologija kako bi se istražile nove dimenzije umjetnosti. U tom razdoblju, umjetnici su počeli eksperimentirati s neonskim i fluorescentnim cijevima kako bi stvorili svjetlosne instalacije koje bi istraživale apstraktne oblike i linije, te poticali promatrače na razmišljanje o odnosu svjetlosti i prostora. U kasnijim desetljećima 20. stoljeća, umjetnost svjetlosnih instalacija doživjela je procvat tijekom razdoblja konceptualne umjetnosti i minimalizma.

Kroz umjetnost svjetlosti, umjetnici osvjetljavaju nove horizonte u svijetu suvremene umjetnosti, čineći ga bogatim i raznolikim za publiku širom svijeta. Ova suptilna igra svjetla donosi nove pristupe i proširuje razumijevanje svijeta oko nas, potičući nas da promišljamo o odnosu između svjetla, prostora i naše percepcije. Svjetlosna umjetnost otkriva novu dimenziju vizualne ekspresije, čineći je osvježavajućom i inspirativnom za sve koji prepoznaju ljepotu i snagu svjetlosti u umjetnosti. Vjekovima je svijetlo bilo izvor fascinacije za umjetnike širom svijeta. Od antičkih vremena, umjetnici su upotrebljavali svjetlo kako bi oblikovali atmosferu, rasvjetljavali priče i prenosili osjećaje na platno. No, razvojem tehnologije u suvremenom dobu, svjetlost postaje i samo umjetničko djelo. Upravo tako, Viktor Popović, istražuje svijet svjetla i percepcije na svoj jedinstven način, stvarajući duboke umjetničke doživljaje. Svojim umjetničkim radovima publiku nikako ne ostavljaju ravnodušnim i indiferentnim.

Popović u svojim radovima pristupa na dva načina pri korištenju umjetnog svjetla: argonske (neonske) i fluorescentne cijevi. Glavna razlika je u načinu izrade. Potonje su industrijske proizvodnje, dok su korištene argonske cijevi u radovima ručne izrade. U radovima poput istraživanja grada kroz arhivsku dokumentaciju - *Bez naziva (Arhiv ST3)* - i paukove

mreže s druge strane - *Bez naziva (2011.)* – on koristi fluorescentne cijevi. Primjer za ručno rađene argonske cijevi su sve ready-made izložbe s posuđenim stolicama te svjetlosni natpisi. Kombiniranjem geometrijskih linija, svjetla i oblika on stvara vizualno dojmljive radove. Neonske cijevi postaju ključni elementi koji stvaraju snažne vizualne efekte u izložbenom prostoru. Osim navedenih radova, Popović koristi svjetlo u obliku argonskih ili fluorescentnih cijevi u raznim izvedenicama. Od već do sada spomenutih i razrađenih, sastavljenih korištenih stolica u nekoliko prigoda brojni su i drugi primjeri: neonski natpisi (Galerija Umjetnina 2011, Lauba 2013), čelični H profili (Akvarij Bačvice 2007 - slika 10.), koncentrični krugovi (Galerija Umjetnina 2011), te kao arhitektonski ili geometrijski dodaci izložbi. Već do sada je jasno kako korištenje umjetnog svjetla, najčešće jednostavnih geometrijskih oblika, postaje jasna odrednica Popovićevog umjetničkog opusa.

Sve je više primjetno kako neon postaje nevjerojatno moćan alat u rukama umjetnika koji žele eksperimentirati s igrom svjetlosti, geometrijom i prostorom. Viktor Popović, hrvatski umjetnik, majstor je u korištenju neonskih cijevi i natpisa kako bi stvorio jedinstvene i provokativne svjetlosne instalacije. Njegovi radovi istražuju suodnos izloženih masa i prostora oko njih, igrajući se svjetlošću i sjene, te odnosom između instalacije i posjetitelja. U konačnici, umjetnost svjetlosnih radova ima bogatu povijest i raznoliku primjenu koja nadahnjuje i izaziva promatrače diljem svijeta. Od svojih korijena u modernoj umjetnosti do današnjih dana, ova vrsta umjetnosti ostaje intrigantna i estetski čista, ostavljajući snažan dojam na publiku i nastavljajući evoluirati u novim i inovativnim smjerovima.

5. Umjetnički put Viktora Popovića

Kao što je vidljivo iz prethodnih poglavlja ovoga rada, jedna od važnijih figura na umjetničkoj sceni Splita novog tisućljeća zasigurno je Viktor Popović. Rođen u Splitu 1972. godine, Popović u svome radu istražuje složene teme i emocije. Osim što je jedan od aktivnijih umjetnika u Splitu i Hrvatskoj, on je profesor na Umjetničkoj akademiji u Splitu gdje je jedno vrijeme bio i pročelnik slikarstva. Jednako kao i mnogi umjetnici koji su svoje radove stvarali prije njega, Viktor Popović iznosi svoju jedinstvenu priču na umjetničku scenu Splita. Pri tome, u svom umjetničkom radu vješto kombinira tradicionalne pristupe sa suvremenim izričajem, oblikujući apstraktne vizualne svjetove koji očaravaju i nadahnjuju. Da bi dosegao razinu na kojoj djeluje dugi niz godina, nakon srednje škole, upisao je Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu, gdje je diplomirao slikarstvo 1996. godine. Već i tijekom studija, sudjelovao je na nekoliko grupnih izložbi i osvojio više nagrada, što je svakako ukazivalo na njegov potencijal kao vrsnog umjetnika. Jednom kada je završio studij, vratio se u Split gdje se nastavio aktivno baviti umjetnošću ispitujući vlastiti razvoj i emocije. Njegovi radovi često istražuju složene teme. Redovito koristeći geometrijske forme i apstraktne elemente, Viktor Popović prenosi znanje i imaginaciju u svoje radove te tako utiskuje nezanemariv trag na hrvatskoj umjetničkoj sceni, uključujući i vlastito okruženje.

Popović je autor koji konstantno razvija nove radove te ih komponira u svoje izložbe. Od iskoraka iz svijeta slike u Galeriji Juraj Plančić u Starom Gradu na Hvaru 2000. godine neprestano stvara. Kao što smo mogli primijetiti Popovićeve izložbe, na izravan ili neizravan način, uvijek su povezane sa specifičnim zahtjevima prostora gdje umjetnik izlaže. Tu može biti riječ o samoj povijesti prostora, predmetima iz samog prostora ili drugim bitnim elementima. U brojnim slučajevima, upravo izložbeni prostor postaje i početna točka promišljanja o izložbi koja će se tek održati. Ponovimo svakako dva vrsna primjera: *Bez naziva (Arhiv ST3)* u Galeriji škola te izložba *12 R 37* u gradskoj čitaonici Komiže.

Kao glavni i najopsežniji dio svog umjetničkog opusa, umjetnik je izabrao baš svoj grad rekreirajući sjećanja iz djetinjstva putem novih principa. Viktor Popović osim istraživanja prošlosti grada, također baca svjetlo na budućnost. Njegove izložbe pružaju jedinstvenu priliku za promatranje evolucije Splita i njegova urbana pejzaža. Ovaj umjetnik ne samo da stvara umjetnost, već i dokumentira ključne trenutke razvoja grada, stvarajući poveznicu između prošlih i budućih generacija. Njegova izložba postaje ne samo galerijski događaj, već i povod za dublje promišljanje o urbanom prostoru kojeg svakodnevno prolazimo. Njegovi radovi

poput *Bez naziva (Arhiv ST3)*, *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaji)* potiču razmišljanje o vrijednostima i evoluciji urbanog okruženja. „Kreativni postupak je to koji do sada u ovom mjerilu i obliku nije zabilježen u umjetničkoj historiografiji grada Splita, a svojom lokacijom potiče potencijal kritičkog sagledavanja gospodarenja javnim prostorom danas, odnosno njegova planiranja, oblikovanja i uporabe.“⁹¹ „Istraživanje složenosti odnosa umjetničkog djela i onog neumjetničkog značajno će odrediti cjelokupni opus Viktora Popovića.“⁹² Istaknuti projekti ne samo da nas suočavaju s poviješću i urbanim planiranjem, već nas potiču na refleksiju o tome kako se naša okolina razvija i mijenja. Time, Popovićeva umjetnost postaje poticaj za razmišljanje o našem okruženju i našoj ulozi u njemu.

Veliki dio njegova opusa su spomenute ready-made izložbe, u prvom redu korištenih stolica i gumom prekrivenih predmeta. Važno je prepoznati njegov razvoj i neprestanu nadogradnju. U praćenju njegova umjetničkog opusa, ističe se dojam stalnog napretka u komponiranju prijašnjih dobrih praksi u nove kohezivne cjeline. Dubljim pregledom, vrlo je jasan umjetnički razvoj Viktora Popovića, kada uzmemo kao početnu točku *olovni zastor*. Svaki put nakon toga, on navedene karakteristike - lokalitet, izbor materijala, uspostavljanje odnosa - istražuje te na novosaznalim postavkama stvara. Svaka sljedeća izložba na neki način nadovezuje se na prošlu, ali svaka od njih je drugačija. Ponekad se radi o specifičnim promjenama kao izbor materijala, katkad je riječ o suptilnoj promjeni odnosa i narativa, a nekada naredna izložba bude sasvim drukčija. Ipak i u tom slučaju nit umjetničkog razvoja bude jasno vidljiva. Primjer toga je svakako izložba održana u Kući za ljude i umjetnost – Lauba, u Zagrebu 2013. godine. Pojedinačne elemente umjetnik ponavlja: olovni zastor - rad iz 2000. godine, simulacija paukove mreže - izvedenica radova iz Galerije umjetnina u Splitu (2011.) i Gradske lože u Zadru (2011.); te ciklus teških predmeta prekrivenih gumom (2007., 2011.). Ipak kontekst je drugačiji i svaki radova je drugačiji.

Razlike između izložbi koje održava ponekad mogu biti jako suptilne. Ponekad je riječ o upotrebi drugačijih materijala za nove izložbe jer se Popović ne libi koristiti različite materijale. Od željeza, olova, drva, papira, aluminijske, motornog ulja i brojnih drugih. Čak i kada je riječ o istom materijalu, moguće mu se pristupiti na različite načine, što upravo Popović čini. Viktor Popović je već prije početka navedenog projekta 2015. godine privlačio pozornost publike svojom interpretacijom prostora, što će kroz projekt istraživanja arhivske građe odvesti na puno višu razinu. Spajajući prošlost i sadašnjost kroz jednu kompleksniju interakciju. Takav

⁹¹ Prančević, D. *Ekranom zgrade pripovijedati*, 2021.

⁹² Babić, J. *Viktor Popović / Bez naziva*, Lauba – kuća za ljude i umjetnost, 2013.

pristup umjetničkom radu će mu pak omogućiti da navede posjetioca na razmišljanje o promjenama urbanog tkiva grada.

Popovićeva uloga u umjetnosti je i kao profesora na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Svoja iskustva i vještine prenosi mladim generacijama umjetnika. Njegov doprinos u obrazovanju i mentorstvu mladim umjetnicima je značajan, jer pomaže u razvijanju njihovih vlastitih talenata i potiče ih na sudjelovanje. Jednako kako je on aktivan umjetnik, tako i pruža priliku mladim naraštajima na isto. Njegova iskustva sudjelovanja na brojnim manifestacijama i grupnim izložbama pomažu mladim umjetnicima u nastajanju (emerging artist). Dodatna je prednost što sam umjetnik posjeduje interdisciplinarno iskustvo u umjetnosti.

Od slikarstva, preko kiparstva i instalacije do koncepta. Od platna, preko olova, čelika, drva, grafita, fotografije, umjetnog svjetla do forme. Od teških građevinskih H profila, preko stolica, pisaaćih strojeva, bolničkih kreveta do umjetničke produkcije. Upravo tako bi mogli najkraće opisati umjetnički opus Viktora Popovića. “Ona [umjetnost] u sebi obuhvaća svijest i svijet, fizičko i metafizičko, individualno i društveno, povijesno i natpovijesno, slobodu i njenu negaciju, osjećajnost i misao.”⁹³ Višeslojne kompozicije sastavljene u homogenu cjelinu osobitost su njegova stvaranja. Nijednom radu ne prilazi olako, već snažno zalazi u proces istraživanja lokacije samom mjesta izložbe, odnosa, prošlosti, te komplementarnih materijala. Gradeći koncept izložbe od početka, on slaže sve dijelove i stvara narativ. Upravo zato u umjetničkom radu bitan je izbor materijala te način modeliranja istog za izložbu. Nastavno, kontrasti elemenata koje implementira u samu izložbu ilustriraju određene odnose koje lokacije izložbi nose same sa sobom. Upravo zato i često prilazi posuđivanju predmeta iz obližnjih izvora u procesu prerađivanja svakodnevnih predmeta u umjetničke eksponate.

⁹³ Labus, M: *Filozofija moderne umjetnosti: onto-antropološki i socio-kulturni pristupi*, str. 102.

6. Zaključak

Kroz svoj umjetnički i pedagoški rad, Viktor Popović je ostavio trajan utjecaj na umjetničku scenu u Hrvatskoj, kako putem svog stvaralaštva tako i kroz utjecaj na nove generacije umjetnika. Njegova umjetnost se izdvaja po svojoj slojevitosti, tehničkoj vještini i detaljnom istraživanju. U svojim radovima, on provocira dublje promišljanje i potiče publiku na introspekciju. Posebno se ističe visok nivo izvedbe i tehnička vještina koje demonstrira u svojim radovima. Njegova ga preciznost, pažnja prema detaljima i vještina rukovanja materijalima izdvajaju od ostalih umjetnika. Bez obzira na medij koji koristi - slikarstvo, skulpturu ili instalaciju - umjetnik pokazuje izvanrednu tehničku stručnost. Umjetničke izložbe u New Yorku, Berlinu i drugdje svjedoče o njegovom globalnom djelovanju. Također, njegovi radovi komuniciraju univerzalne teme i osjećaje koji povezuju ljude bez obzira na njihovu kulturu ili jezik. Međunarodna prisutnost prodire u srž umjetničke scene današnjice.

Popovićev umjetnički opus se uvelike oslanja na istraživanje, te smo se dotakli istog principa u umjetnosti putem talijanskog teoretičara umjetnosti. Arganova podjela na *istraživačku* i *neistraživačku* umjetnost temelji se na njihovom pristupu prema unaprijed postavljenim vrijednostima. Kroz cijeli umjetnički opus, primjetno je kako Popovićeve instalacije nisu samo pasivni objekti. Umjesto toga, on potiče publiku da se uključi, istražuje i reagira na njegove radove. Njegova umjetnost postaje sredstvo za dijalog i interakciju, potičući promišljanje i dijeljenje osobnih doživljaja. Njegov odnos s publikom uvijek ostaje uključujući, što je s vremenom sve teže. "Djelo zahtjeva dodir s DRUGIM i preko njega ulazi u svoj život umjetničkog procesa."⁹⁴ Danas kada je publika bombardirana informacijama putem novih tehnologija, samim time i umjetničkim izričajem, Viktor Popović je pronašao način kako da dopre do te iste publike, a pritom ne izgubi svoj izričaj i postulate umjetničke prakse. Do sada smo mogli primijetiti kako publika ima jako bitno mjesto u Popovićevim umjetničkim radovima. Čineći to na razne načine, umjetnik uključuje publiku u koncept umjetničkog rada. On to izvodi utoliko što navodi posjetioca na razmišljanje o promjenama urbanizma u gradu gdje žive, primjerice u slučaju ciklusa radova Arhiva ST3. Potom, nadahnjuje prisutne da preispitaju dihotomiji izraza u vlastitoj svakodnevici, što možemo vidjeti u radovima gdje donosi svakodnevne i običnom puku poznate predmeta i stavlja ih u umjetnički kontekst. Interdisciplinarnost u umjetničkoj praksi omogućava Viktoru Popoviću da izrazi svoju perspektivu na nov i slojevit način. Kroz spajanje različitih disciplina, on stvara djela koja

⁹⁴ Labus, M: *Filozofija moderne umjetnosti: onto-antropološki i socio-kulturni pristupi*, str. 162.

potiču promišljanje, osjećaje i interakciju publike. Njegova sposobnost da preobrazi svjetlo i oblik te duboko filozofsko promišljanje unijeli su novu dimenziju suvremene umjetnosti u lokalnoj zajednici. Nadalje, pojedini njegovi radovi traže i izravno pozivaju publiku da urone i istraže u složenu priču koju umjetnik prenosi na svoje djelo, a u konačnici Popović postavlja svoje instalacije tako da one same pozivaju posjetitelja na istraživanje odnosa prostora, instalacije i njega samoga. Svakako možemo potvrditi kako navedeni dijalog izvodi vrsno, a da to nije puka slučajnost, pokazuje i on sam ističući interakciju umjetničkog djela i publike kao jedan od ciljeva. „Mislim da bi cilj svakog umjetničkog rada trebao biti angažiranje publike. Istina je da se suvremena umjetnost često percipira kao nerazumljiva, ali mislim da je to pitanje averzije prema nečem nepoznatom.“⁹⁵ Pohvale koje je Popović primio također ukazuju na njegovu sposobnost da stvori snažnu emotivnu vezu s publikom. Njegovi radovi često izazivaju snažne osjećaje, potičući promišljanje i refleksiju. Njegova umjetnost ima sposobnost da dotakne dublje slojeve ljudskog iskustva i komunicira s publikom na emotivnoj razini. Ukratko, Viktor Popović ne stvara samo umjetnost, već i iskustva.

U svom dosadašnjem umjetničkom radu, Popović ne stoji sam u svojim projektima. Kroz suradnje s drugim umjetnicima, stručnjacima i lokalnim zajednicama, Viktor Popović stvara mostove između različitih perspektiva. Ova inkluzivnost oplemenjuje njegove radove, dodajući dubinu i značenje svakom umjetničkom djelu. Njegova umjetnost postaje prozor u dublje razumijevanje okoline, društva i vlastitog identiteta. Kroz svoje projekte, Popović ne samo da stvara vizualno zadovoljstvo, već i potiče duboko razmišljanje o vlastitim korijenima, evoluciji umjetnosti i njenom mjestu u suvremenom društvu. Izložbe Viktora Popovića često su svojevrsna odiseja kroz različite umjetničke periode. Njegovo razumijevanje raznih pravaca umjetnosti, kao što su modernizam i postmodernizam, očituje se u njegovom stvaralačkom djelu. Njegovi radovi ne samo da odašilju utjecaje velikih umjetničkih pokreta, već istovremeno unose svježinu i inovativnost u te tradicionalne koncepte. Kroz interpretaciju istaknutih procesa on uspijeva komunicirati sa suvremenom publikom, koja često zahtijeva nove vizualne i intelektualne podražaje.

U zaključku, s obzirom na prethodni tekst, možemo reći kako Viktor Popović svojim radovima osvježava poimanje splitskog okruženja. Kroz igru svjetla i sjene te kombinaciju različitih elemenata, on nas potiče da promatramo svijet iz nekonvencionalnih kutova. Njegova umjetnost otvara nove poglede na svakodnevicu, potičući nas da cijenimo ljepotu i složenost svijeta oko nas. Štoviše, u skladu s dubokom povezanošću Splita s umjetnošću i kulturom,

⁹⁵ Dunatov, D. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku.*

Viktor Popović uspio je ne samo osvijetliti suvremenu umjetničku scenu već i istražiti korijene grada kako bi ih pretočio u svoje stvaralaštvo. Njegova djela često prelaze okvire klasičnog izložbenog prostora, te se umjesto toga stapaju s urbanošću i poviješću grada. Povremeno se usmjeravao prema urbanističkim promjenama, analizirajući način na koji se arhitektonski pejzaž mijenja kako bi se izrazila suvremenost, ali i ukazala na potrebu za očuvanjem povijesnih elemenata. Sveukupno, Viktor Popović nije samo umjetnik koji stvara estetski privlačna djela, već je i intelektualac koji preispituje temelje umjetnosti i njen odnos s kulturom i poviješću. Njegov opus postaje most između prošlih i sadašnjih umjetničkih tendencija te usmjerava pogled prema budućnosti. Kroz svoje projekte i izložbe, Viktor Popović ne samo da ostavlja dubok dojam na suvremenoj umjetničkoj sceni, već i obogaćuje kulturnu baštinu Splita, upisujući svoje ime u njezin bogati narativ.

7. Sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je umjetnički opus Viktora Popovića, umjetnika koji je uvelike utjecao na scenu Splita i Hrvatske. Njegova umjetnička karijera obuhvaća niz izložbi u Hrvatskoj i diljem svijeta, uključujući Berlin i New York. Neke od tih izložbi obradili smo u ovom radu. Pregled započinjemo s Uvodom, koji nam prikazuje teme koje će biti obrazložene u kasnijem tekstu. Na početku se upoznajemo s umjetnikom i njegovim umjetničkim pristupima i izožbama. Navodimo izložbu u *Galeriji Juraj Plančić* u Starom Gradu na Hvaru, spominjemo izložbu u *Komiži*, na otoku Visu, prisjećamo se izložbe u *Rijeci*. Ističemo gumeni kavez, *Bez naziva, 2009.*, i paukovu mrežu *Bez naziva, 2011.*

U nastavku prikazujemo glavni dio ovog rada - prikaz istraživačko-arhivističkog-urbanističkog projekta *Split 3*, počevši od izložbe *Bez naziva (Arhiv ST3)*. Zatim spominjemo i Popovićevo istraživanje povijesnog značaja Vojne bolnice u Splitu. Ističemo i nastavak projekta kroz izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: sadržaji)* i *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*. U ovim izložbama, umjetnik je kombinirao različite medije kako bi stvorio impozantne vizualne kompozicije. Dalje prikazujemo *Izložbu Bez naziva (Arhiv: Zenišće)* koja prikazuje zapušteni turistički kompleks u uvali Zenišće, kod Jelse na otoku Hvaru. Posljednji radovi koje smo obradili u sklopu projekta Arhiv ST3 su proces intervencije na zgradi fasade Filozofskog fakulteta u Splitu i umjetničkoj izložbi u Galeriji Kula. U nastavku rada se osvrćemo na sami Split, kao okolinu u kojoj su se razvijali mnogi umjetnici kroz povijest.

The subject of this thesis is the artistic work of Viktor Popović, an artist who has a significant influence on the art scene of Split and Croatia. His career includes numerous exhibitions held in Croatia and across the world, including Berlin and New York, some of which are discussed in this thesis. We begin with an introduction, outlining the topics that will be elaborated later. The initial section introduces the artist, his approaches to his art and exhibitions. We highlight his exhibition at the *Juraj Plančić Gallery* in Stari Grad on Hvar, mention the exhibition *in Komiža* on Vis and recall the exhibition held *in Rijeka*. His key work includes *Rubber cage, Untitled, 2009.* and spider web in *Untitled, 2011.*

The central focus of this thesis is Popović's research project *Split 3*, starting with the exhibition *Untitled (Archive ST3)*. We discuss his research of historical significance of the Military Hospital in Split. Further, we highlight the rest of the project through the exhibition *Untitled (Archive ST3: Contents)* and *Untitled (Archive ST3: Military Hospital)*. Within these

exhibitions, the artist combined different media in order to achieve striking visual compositions. We later cover the exhibition *Untitled (Archive: Zenišće)*, which explores an abandoned tourist complex in Zenišće Bay near Jelsa on Hvar. The final works discussed in relation to the *Archive ST3* project include an intervention on the facade of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Split and the exhibition at the Kula Gallery. The conclusion reflects on Split itself, as the environment where many artists have developed throughout history.

7.1. Ključne riječi

Viktor Popović, umjetničko istraživanje, Split 3, urbanizam, umjetničke instalacije

Viktor Popović, artistic research, Split 3, urbanism, art installations

8. Popis literature

- 1) Argan, Giulio, Carlo. *Studije o modernoj umetnosti*. Beograd: Nolit, 1982.
- 2) Babić, Jasminka. *36 stupnjeva značenja*, Split: Ustanova za kulturu Galerija „Kula“, 2021. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaji)* u Galeriji “Kula”, Split.
- 3) Babić, Jasminka. *Drugi život arhiva*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* u Galeriji Multimedijalnog kulturnog centra Split.
- 4) Babić, Jasminka. *Viktor Popović: ciklus jedan na jedan*. Split: Galerija umjetnina Split, 2011. Izdano za izložbu *Jedan na jedan* u Galeriji umjetnina Split.
- 5) Babić, Jasminka. *Viktor Popović / Bez naziva*, Split: Hrvatska udruga likovnih umjetnika, 2007. Izdano za izložbu *Bez naziva* u Akvariju Bačvice, Split.
- 6) Babić, Jasminka. *Viktor Popović / Bez naziva*, Zagreb: Lauba – kuća za ljude i umjetnost, 2013. Izdano za izložbu *Bez naziva* u Lauba – kući za ljude i umjetnost, Zagreb.
- 7) Babić, Jasminka. *Viktor Popović / Bez naziva (Arhiv ST3)*, Split: Škola likovnih umjetnosti, 2015. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3)* u Galeriji Škola, Split.
- 8) Benčić, Branka, *Nosači memorije*, Osijek: Gradske galerije Osijek, 2019. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* u Galeriji Waldinger, Osijek.
- 9) Bezić, Nevenka. *Likovne izložbe Splita 1885.-1945*. Split: 1962.
- 10) Bonjeković-Stojković, Kristina. *Gorki Žuvela: Retrospektiva*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti 2022. Izdano za izložbu *Gorki Žuvela: Retrospektiva* u Muzeju suvremene umjetnosti, Zagreb.
- 11) Čokolić, Sanja; Grubišić, Zorana; Duvnjak, Neven. *Crveni Peristil: između društvene provokacije, umjetničke intervencije, urbanog mita i splitskog jala*. *Kultura*, 136 (2012), 198-219.
- 12) Derado, Dora. *Uklanjanje „umjetnikove ruke“: ready-made i aproprijacijske strategije u proširenom polju skulpture u Hrvatskoj*. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu, br. 12, 2019. <https://hrcak.srce.hr/230645>
- 13) Ivančević, Nataša. *Tragovi modernizma u osobnom i društvenom sjećanju*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)* u Galeriji Multimedijalnog kulturnog centra Split.
- 14) Kečkemet, Duško. *Likovna umjetnost u Splitu: 1900. – 1941*. Split: Književni krug, 2011.

- 15) Kolečnik, Ljiljana. „Konceptualna umjetnost“, U: *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, ur. Milan Pelc, 686. - 693. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: Školska knjiga, 2010.
- 16) Križić Roban, Sandra. „Složene strukture suvremene umjetničke prakse od 80-ih godina do danas“ U: *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, ur. Milan Pelc, 694. – 710. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: Školska knjiga, 2010.
- 17) Labus, Mladen: *Filozofija moderne umjetnosti: onto-antropološki i socio-kulturni pristupi*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 2006.
- 18) Lucie-Smith, Edward. *Vizualne umjetnosti dvadesetog stoljeća*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2003.
- 19) Marjanić, Suzana. *Kronotop hrvatskoga performansa: od Travelera do danas*, Zagreb: Školska knjiga, 2014.
- 20) Orelj, Ksenija. *PROJEKT: DELTA*, Split: Grafis, 2008. Izdano za izložbu *PROJEKT: DELTA* u Marganovo / Hartera, Rijeka.
- 21) Pelc, Milan. *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: Školska knjiga, 2010.
- 22) Prančević, Dalibor, *Ekranom zgrade pripovijedati*, Split: Ustanova za kulturu Galerija „Kula“, 2021. Izdano za izložbu *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaji)* Filozofski Fakultet Split.
- 23) Srhoj, Vinko, *Viktor Popović / Galerija Juraj Plančić*, Stari Grad: Centar za kulturu Staroga Grada, 2000. izdano za izložbu *Bez naziva u Galeriji Juraj Plančić*, Stari Grad.
- 24) Šuvaković, Miško. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Horetzky, Zagreb, Vlees & Beton, Ghent: 2005.
- 25) Zečević, Marija; Anđelković, Vladimir; Adžemović Anđelković, Dijana. *Umjetnička instalacija kao arhitektonski projekt; Formativno razdoblje*. *Prostor*, 23 (2(50)), 384-393. <https://hrcak.srce.hr/150054>.
- 26) Žuvela, Gorki; Kovač, Leonida. *Izmislite sebe*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, 2009.

Mrežne stranice:

- 1) C24 Gallery. *Viktor Popović*. <https://www.c24gallery.com/viktor-popovic>. Pristupljeno 14.08.2024.
- 2) Encyclopædia Britannica. *Conceptual art*. <https://www.britannica.com/art/conceptual-art>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 3) Encyclopædia Britannica. *Francis Bacon*. <https://www.britannica.com/science/Baconian-method>. Pristupljeno 08.08.2024.

- 4) Encyclopædia Britannica. *Modern art*. <https://www.britannica.com/topic/modern-art-to-19452080464>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 5) Encyclopædia Britannica. *Ready-made*. <https://www.britannica.com/art/ready-made>. Pristupljeno 06.08.2024.
- 6) Dunatov, Dario. *Viktor Popović / Umjetnički rad treba angažirati publiku*. Vizkultura, 2020. <https://vizkultura.hr/intervju-viktor-popovic/>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 7) Hrvatska enciklopedija, *Impresija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/impresija>, Pristupljeno 15.6.2024.
- 8) Hrvatska sekcija Međunarodnog udruženja likovnih kritičara. *Nagrada HS AICA-e*. <https://hsaica.hr/nagrada-2019-viktor-popovic/>. Pristupljeno 14.08.2024.
- 9) Koroška galerija likovnih umjetnosti, *Viktor Popović / Bez naziva (Arhiva željezarija Ravne)*, <https://www.glu-sg.si/en/exhibition/viktor-popovic/>. Pristupljeno 29.06.2024.
- 10) Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. *Otvoreno 27. izdanje slavonskog biennala*. <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/otvoreno-27-izdanje-slavonskog-biennala/20352>. Pristupljeno 14.08.2024.
- 11) Museum of Modern Art (MoMA). *Conceptual art*. <https://www.moma.org/collection/terms/conceptual-art>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 12) Museum of Modern Art (MoMA). *Readymade*. <https://www.moma.org/collection/terms/readymade>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 13) Museum of Modern Art (MoMA). *What is modern art?* https://www.moma.org/learn/moma_learning/themes/what-is-modern-art/. Pristupljeno 05.08.2024.
- 14) Popović, Viktor., *Bez naziva (Arhiv ST3)*. 2015. <https://www.viktorpopovic.com/projects/2015-st3/>. Pristupljeno 06.08.2024.
- 15) Popović, Viktor. *Viktor Popović* <https://www.viktorpopovic.com/>. Pristupljeno 06.08.2024.
- 16) Sveučilište u Splitu. *Umjetnička instalacija: VIKTOR POPOVIĆ*. Dostupno na <https://www.unist.hr/umjetnicka-instalacija-viktor-popovic-bez-naziva-arhiv-st3-sadrzaj/9516>. Pristupljeno 10.09.2024.
- 17) Tate. *Conceptual art*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/c/conceptual-art>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 18) Tate. *Postmodernism*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/postmodernism>. Pristupljeno 05.08.2024.
- 19) Tate. *Readymade*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/r/readymade>. Pristupljeno 05.08.2024.

9. Prilozi

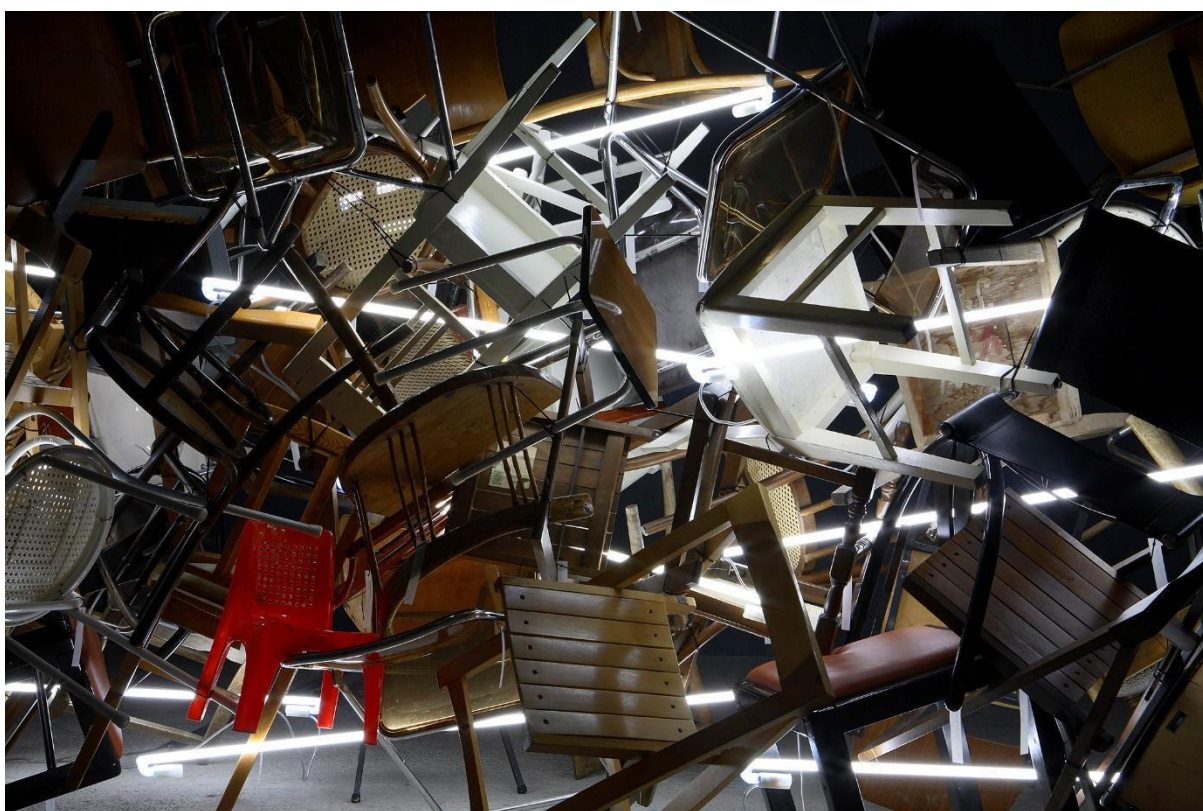
9.1. Popis samostalnih izložbi

- 2023 - *Bez naziva (Arhiv Palača Vranyczany-Dobrinović)*, Galerija Josip Račić, Zagreb, Hrvatska
- 2023 - *Bez naziva (Arhiv Filodrammatica)*, Galerija Filodrammatica, Rijeka, Hrvatska
- 2023 – *Bez naziva (Arhiva željezarija Ravne)*, Galerija Ravne - Koroška galerija likovnih umjetnosti, Ravne na Koroške, Slovenija
- 2022. - *Dolazak...Odlazak, A:D: Kuratorij*, Berlin, Njemačka (s Martynom Poznańskom)
- 2021. - *Bez naziva (Aura)*, Kapela sv. Arniro (organizirano od strane Muzeja likovnih umjetnosti), Split, Hrvatska
- 2021. - *Bez naziva (Arhiva ST3: Sadržaj)*, Galerija Kula, Split, Hrvatska
- 2021. - *Bez naziva (Arhiva ST3: Sadržaj)*, Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split, Hrvatska
- 2020. - *Bez naziva (Arhiva Zenčišće)*, The Armory Show / Fokusni odjeljak, Štand F21 / C24 Gallery, Pier 90, New York, NY, SAD
- 2020. - *Bez naziva, Plane / Surface 5*, plakat – ulica Kralja Tomislava, Zagreb, Hrvatska
- 2019. - *Bez naziva (Arhiva ST3: Vojna bolnica)*, Galerija Waldinger – Galerije grada Osijeka, Osijek, Hrvatska
- 2018. - *Bez naziva (Arhiva ST3: Sadržaj)*, Galerija AŽ – Žitnjak Studios, Zagreb, Hrvatska
- 2018. - *Splitske Arhive*, C24 Gallery, New York, NY, SAD
- 2017. - *Bez naziva (Arhiva ST3: Vojna bolnica)*, Galerija Multimedijalnog kulturnog centra Split, Hrvatska
- 2017. - *Bez naziva (Arhiva ST3: Vojna bolnica)*, Galerija MSU – Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, Hrvatska
- 2015. - *Bez naziva (Arhiva ST3)*, Galerija Centar, Varaždin, Hrvatska
- 2015. - *Bez naziva (Arhiva ST3)*, Galerija Juraj Plančić – Muzej Starog Grada, Stari Grad / Hvar, Hrvatska
- 2015. - *Bez naziva (Arhiva ST3)*, Akademija Moderna, Zagreb, Hrvatska
- 2015. - *Bez naziva (Arhiva ST3)*, Školska galerija, Škola likovnih umjetnosti, Split, Hrvatska
- 2014. - *Bez naziva*, MAP – Meeting Art Place, Brela, Hrvatska
- 2014. - *Bez naziva*, Projekt plakata, Cista Provo, Hrvatska
- 2013. - *Bez naziva*, Lauba – kuća za ljude i umjetnost, Zagreb, Hrvatska

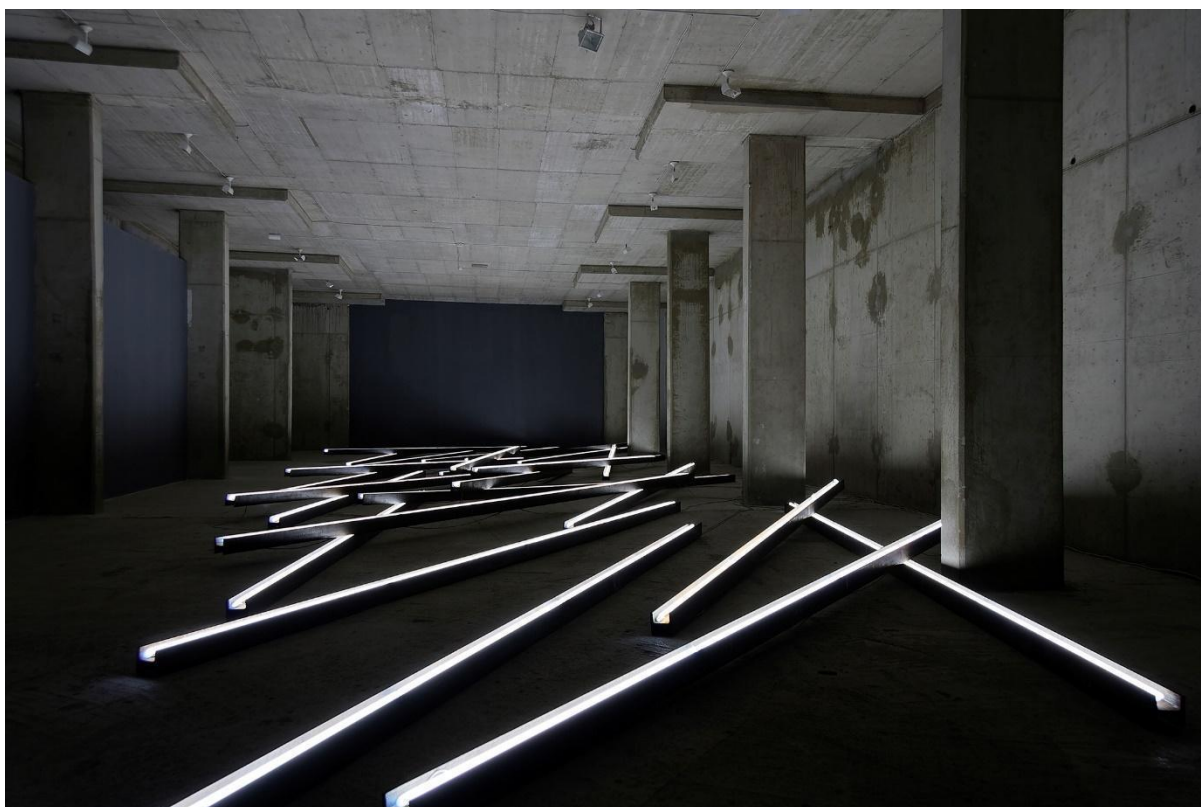
- 2011. - *Bez naziva*, Gradski loža u Zadru (organizirano od strane Galerije likovnih umjetnosti – Zadarskog muzeja), Zadar, Hrvatska
- 2011. - *Jedan na jedan*, Galerija umjetnina Split, Hrvatska (s Igorom Eškinjom)
- 2008. - Projekt: Delta, Marganovo / Hartera (bivša tvornica papirnica), Rijeka, Hrvatska (s Brankom Juras)
- 2007. - *Bez naziva*, Akvarij Bačvice (organizirano od strane Hrvatskog društva likovnih umjetnika), Split, Hrvatska
- 2007. - *Bez naziva*, Galerija Kristofor Stanković, Stara gradska vijećnica, Zagreb, Hrvatska
- 2006. - *Bez naziva*, Portland Art Center (organizirano od strane Portland Institute for Contemporary Arts), Portland, OR, SAD
- 2006. - *12 R 37*, Gradska čitaonica (organizirano od strane Laube – Kuće za ljude i umjetnost, Zagreb), Komiža, otok Vis, Hrvatska
- 2006. - *Bez naziva*, IX. Triennale hrvatskog kiparstva, Gliptoteka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, *naziva*, Hrvatska
- 2005. - *Bez naziva*, Galerija Eiswürfel – Kolonie Wedding, Berlin, Njemačka
- 2004. - *Bez naziva*, Salon Galić – Hrvatska udruga likovnih umjetnika, Split, Hrvatska
- 2004. - *Bez naziva*, Galerija Moria, Stari Grad / Hvar, Hrvatska
- 2004. - *Bez naziva*, Galerija Galženica, Velika Gorica, Hrvatska
- 2003. - *Bez naziva*, Galerija sv. Toma – Zavičajni muzej grada Rovinja, Rovinj, Hrvatska
- 2000. - *Bez naziva*, Galerija sv. Krševana, Šibenik, Hrvatska
- 2000. - *Bez naziva*, Galerija Juraj Plančić – Muzej Starog Grada, Stari Grad / Hvar, Hrvatska (s Ivana Franke)
- 2000. – *Bez naziva*, Galerija umjetnina Split, Hrvatska
- 2000. – *Bez naziva*, Galerija Matice hrvatske, Zagreb, Hrvatska
- 1999. – *Bez naziva*, Galerija SC, Zagreb, Hrvatska
- 1999. – *Bez naziva*, SG2.0, Salon Galić - Hrvatska udruga likovnih umjetnika, Split, Hrvatska (s Kristina Restović)
- 1999. – *Bez naziva*, Salon Galić – Hrvatska udruga likovnih umjetnika, Split, Hrvatska



Slika 8. Bez naziva, olovo - prostorna instalacija u Galeriji Juraj Plančić / Foto: Viktor Popović



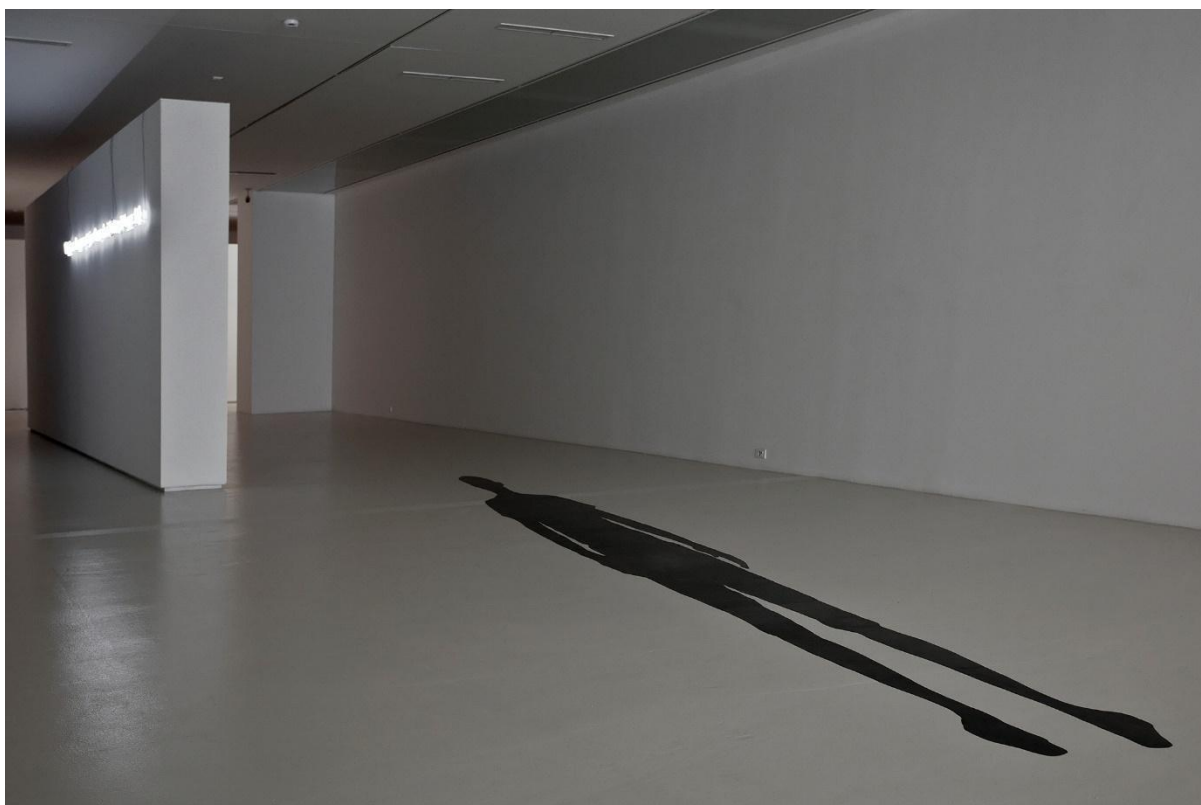
Slika 9. Bez naziva, 2007. korištene stolice, argonske svjetleće tube, električne instalacije, različite dimenzije - prostorna instalacija Akvarij Bačvice / Foto: Zoran Alajbeg



Slika 10. Bez naziva, 2006. HEB čelični profil, 600 cm duljine, argonske svjetleće tube, električne instalacije, različite dimenzije - prostorna instalacija Akvarij Bačvice / Foto: Zoran Alajbeg



Slika 11. Bez naziva, 2007. - 2011., gumena ploča, posuđeni svakodnevni predmet, različite dimenzije - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg



*Slika 12. Bez naziva, 2010. olovo, duljina 770 cm - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split /
Foto: Zoran Alajbeg*



*Slika 13. Bez naziva, 2009., gumeni kavez, dimenzije 240 x 120 x 120 cm - prostorna instalacija u
Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg*



Slika 14. Bez naziva, 2011. svjetleće fluorescentne cijevi, čelične sajle, promjenjive dimenzije - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg



Slika 15. Bez naziva (Arhiv ST3), 2015. digitalni ispis na papiru, arhivska fotografija: Arhitektonska zbirka Muzeja za arhitekturu i dizajn, Ljubljana (fotograf nepoznat) / 8 digitalnih ispisa na papiru, grafitne mine, uokvireno 52 x 52 x 4 cm, arhivske fotografije: Fototeka Urbanističkog zavoda Dalmacije (fotograf nepoznat) - prostorna instalacija u Salonu Galić / Foto: Viktor Popović



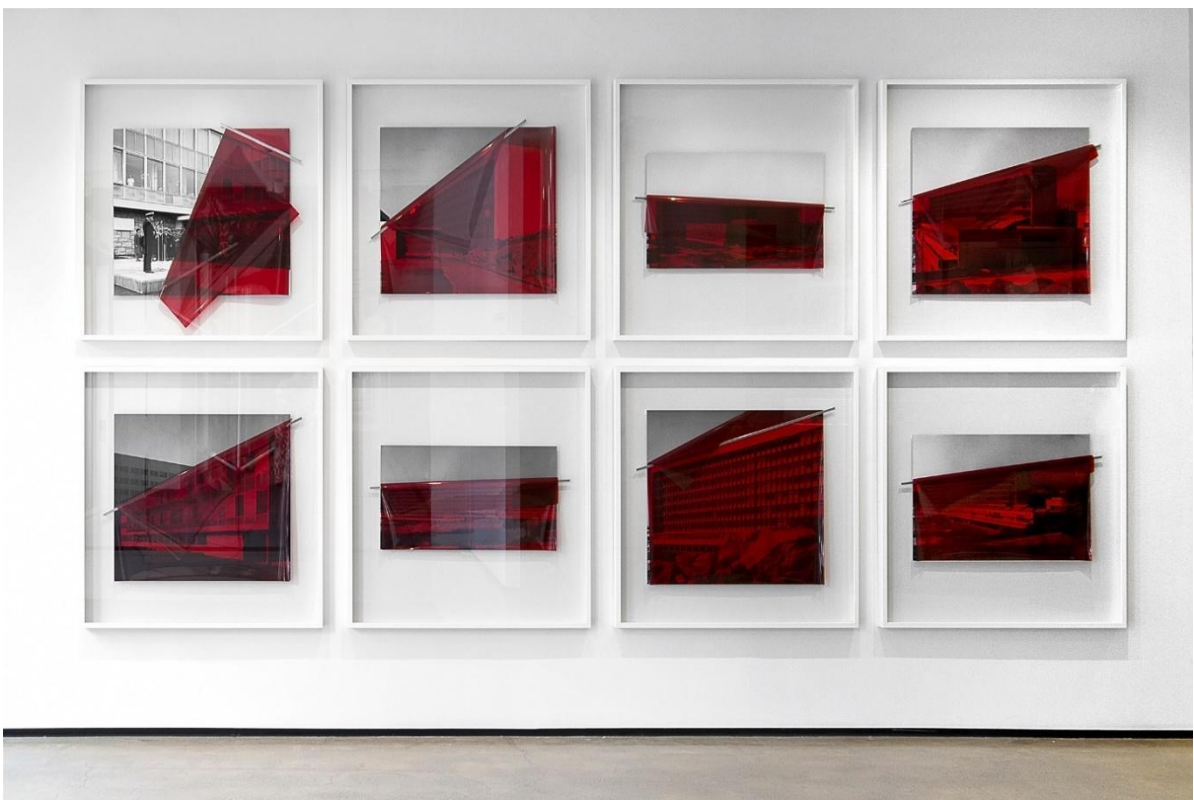
Slika 16. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica), 2017. arhivski ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, fluorescentna svjetleća cijev, električne instalacije, filter za korekciju boje, 120 x 120 cm, arhivska fotografija: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji MSU Zagreb / Foto: Ana Opalić



Slika 17. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica), 2017. arhivski ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, korištena bolnička baktericidna lampa / fluorescentna svjetleća cijev, filter za korekciju boje, visina 205 cm, arhivska fotografija: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji MSU Zagreb / Foto: Ana Opalić



Slika 18. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica), 2017. korišteni bolnički kreveti, fluorescentne svjetleće cijevi visina 390 cm - prostorna instalacija u Galeriji MSU Zagreb / Foto: Ana Opalić



Slika 19. Bez naziva (Arhiv ST3), 2018. digitalni ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, filter za korekciju boje, 75 cm širine svaki, arhivske fotografije: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji C24, New York / Foto: Viktor Popović



Slika 20. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica), 2017. arhivski ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, fluorescentna svjetleća cijev, električne instalacije, filter za korekciju boje, 120 x 120 cm, arhivska fotografija: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji C24, New York / Foto: Viktor Popović



Slika 21. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica), 2017. korišteni bolnički kreveti, fluorescentne svjetleće cijevi visina 585 cm - prostorna instalacija u Galeriji C24, New York / Foto: Viktor Popović



Slika 22 i 23. Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaj), 2018. digitalni ispis na papiru montiranih na aluminijske podloge, perforirani filteri za korekciju boje, uokvirano 52 x 52 x 4 cm, arhivske fotografije: privatni arhiv (fotograf: Zvonimir Buljević) - prostorna instalacija u Galeriji AŽ, Zagreb / Foto: Viktor Popović

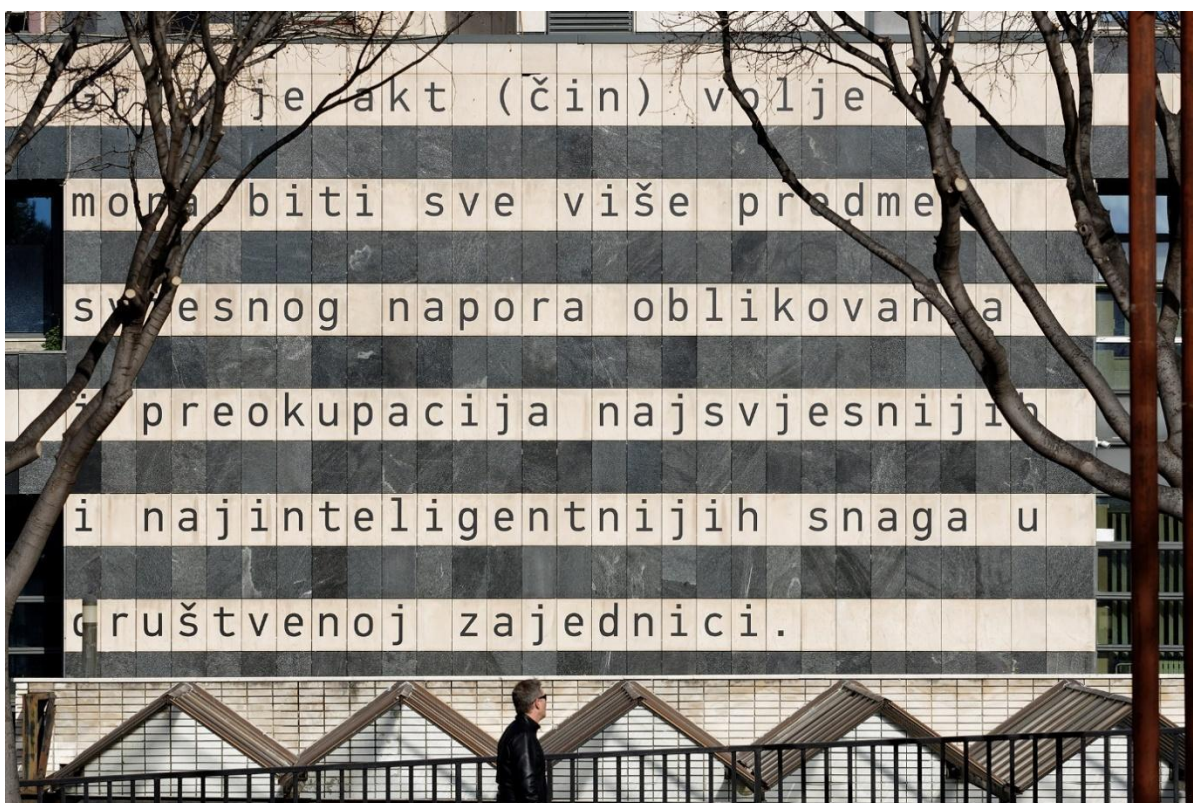




Slika 24. Postav izložbe *Bez naziva (Arhiv ST3: Zenčišće)*, sajam *The Armory Show*, Galerija C24, New York, USA (4. – 8. ožujka 2020.) / Foto: Viktor Popović



Slika 25. *Bez naziva (Arhiv ST3: Zenčišće)*, 2020., tintni ispis na papiru montiranih na aluminijske podloge, perforirani filteri za korekciju boje, uokvireno 111x 111x 10 svaki, arhivske fotografije: privatni arhiv Beograd (fotograf: nepoznat) / Foto: Viktor Popović



Slika 26. *Bez naziva* (Arhiv ST3: Sadržaj), 2021. samoljepljivi vinil, 660 x 1120 cm site-specific intervencija na fasadi zgrade Filozofskog fakulteta u Splitu / Foto: Viktor Popović



Slika 27. Viktor Popović *Bez naziva* (Arhiv ST3: Sadržaj), 2021. samoljepljivi vinil, 1020 x 655 cm site-specific intervencija na fasadi zgrade Filozofskog fakulteta u Splitu / Foto: Viktor Popović



Slika 28 i 29. Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaj), detalj, 2021. digitalni ispisi na platnu, građevinska skela, 600 x 600 x 600 cm arhivska fotografija: privatni arhiv (fotograf: Zvonimir Buljević) - prostorna instalacija u Galeriji Kula/ Foto: Viktor Popović



9.2. Popis slika

- *Slika 1.* Postav izložbe *Jedan na jedan*, Galerija umjetnina Split (11. veljače – 9. ožujka 2011.) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 2.* *Bez naziva*, 2017. korištene stolice, argonske svjetleće tube, električne instalacije, različite dimenzije - prostorna instalacija u Galeriji Cukrarna, Ljubljana / Foto: Viktor Popović
- *Slika 3.* Postav izložbe *Jedan na jedan*, Galerija umjetnina Split (11. veljače – 9. ožujka 2011.) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 4.* Postav izložbe *Prikazi podijeljenosti* (39. Splitski salon), Salon Galić, Split (5. – 30. studenog 2015) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 5.* Postav izložbe *Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, MSU Zagreb (20. listopada – 5. studenog 2017.) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 6.* Postav izložbe *Bez naziva (Arhiv ST3: sadržaji)*, grupna izložba *Čitanje sadašnjosti*, Galerija Vasko Lipovac, Split (17. – 27. rujna 2019.) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 7.* *Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaj)*, 2021. samoljepljivi vinil, 1140 x 650 cm site-specific intervencija na fasadi zgrade Filozofskog fakulteta u Splitu / Foto: Viktor Popović
- *Slika 8.* *Bez naziva*, olovo - prostorna instalacija u Galeriji Juraj Plančić / Foto: Viktor Popović
- *Slika 9.* *Bez naziva*, 2007. korištene stolice, argonske svjetleće tube, električne instalacije, različite dimenzije - prostorna instalacija Akvarij Bačvice / Foto: Zoran Alajbeg
- *Slika 10.* *Bez naziva*, 2006. HEB čelični profil, 600 cm duljine, argonske svjetleće tube, električne instalacije, različite dimenzije - prostorna instalacija Akvarij Bačvice / Foto: Zoran Alajbeg
- *Slika 11.* *Bez naziva*, 2007. - 2011., gumena ploča, posuđeni svakodnevni predmet, različite dimenzije - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg
- *Slika 12.* *Bez naziva*, 2010. olovo, duljina 770 cm - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg
- *Slika 13.* *Bez naziva*, 2009., gumeni kavez, dimenzije 240 x 120 x 120 cm - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg
- *Slika 14.* *Bez naziva*, 2011. svjetleće fluorescentne cijevi, čelične sajle, promjenjive dimenzije - prostorna instalacija u Galeriji umjetnina Split / Foto: Zoran Alajbeg

- *Slika 15. Bez naziva (Arhiv ST3)*, 2015. digitalni ispis na papiru, arhivska fotografija: Arhitektonska zbirka Muzeja za arhitekturu i dizajn, Ljubljana (fotograf nepoznat) / 8 digitalnih ispisa na papiru, grafitne mine, uokvireno 52 x 52 x 4 cm, arhivske fotografije: Fototeka Urbanističkog zavoda Dalmacije (fotograf nepoznat) - prostorna instalacija u Salonu Galić / Foto: Viktor Popović
- *Slika 16. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, 2017. arhivski ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, fluorescentna svjetleća cijev, električne instalacije, filter za korekciju boje, 120 x 120 cm, arhivska fotografija: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji MSU Zagreb / Foto: Ana Opalić
- *Slika 17. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, 2017. arhivski ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, korištena bolnička baktericidna lampa / fluorescentna svjetleća cijev, filter za korekciju boje, visina 205 cm, arhivska fotografija: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji MSU Zagreb / Foto: Ana Opalić
- *Slika 18. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, 2017. korišteni bolnički kreveti, fluorescentne svjetleće cijevi visina 390 cm - prostorna instalacija u Galeriji MSU Zagreb / Foto: Ana Opalić
- *Slika 19. Bez naziva (Arhiv ST3)*, 2018. digitalni ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, filter za korekciju boje, 75 cm širine svaki, arhivske fotografije: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji C24, New York / Foto: Viktor Popović
- *Slika 20. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, 2017. arhivski ispis na papiru montiran na aluminijsku podlogu, fluorescentna svjetleća cijev, električne instalacije, filter za korekciju boje, 120 x 120 cm, arhivska fotografija: Zbirka fotografija Muzeja Grada Splita (fotograf: Ante Roca) - prostorna instalacija u Galeriji C24, New York / Foto: Viktor Popović
- *Slika 21. Bez naziva (Arhiv ST3: Vojna bolnica)*, 2017. korišteni bolnički kreveti, fluorescentne svjetleće cijevi visina 585 cm - prostorna instalacija u Galeriji C24, New York / Foto: Viktor Popović
- *Slika 22 i 23. Bez naziva (Arhiv ST3: Sadržaj)*, 2018. digitalni ispis na papiru montiranih na aluminijske podloge, perforirani filteri za korekciju boje, uokvireno 52 x 52 x 4 cm, arhivske fotografije: privatni arhiv (fotograf: Zvonimir Buljević) - prostorna instalacija u Galeriji AŽ, Zagreb / Foto: Viktor Popović

- *Slika 24.* Postav izložbe *Bez naziva* (*Arhiv ST3: Zenčišće*), sajam *The Armory Show*, Galerija C24, New York, USA (4. – 8. ožujka 2020.) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 25.* *Bez naziva* (*Arhiv ST3: Zenčišće*), 2020., tintni ispis na papiru montiranih na aluminijske podloge, perforirani filteri za korekciju boje, uokvireno 111x 111x 10 svaki, arhivske fotografije: privatni arhiv Beograd (fotograf: nepoznat) / Foto: Viktor Popović
- *Slika 26.* *Bez naziva* (*Arhiv ST3: Sadržaj*), 2021. samoljepljivi vinil, 660 x 1120 cm site-specific intervencija na fasadi zgrade Filozofskog fakulteta u Splitu / Foto: Viktor Popović
- *Slika 27.* *Viktor Popović Bez naziva* (*Arhiv ST3: Sadržaj*), 2021. samoljepljivi vinil, 1020 x 655 cm site-specific intervencija na fasadi zgrade Filozofskog fakulteta u Splitu / Foto: Viktor Popović
- *Slika 28 i 29.* *Bez naziva* (*Arhiv ST3: Sadržaj*), detalj, 2021. digitalni ispisi na platnu, građevinska skela, 600 x 600 x 600 cm arhivska fotografija: privatni arhiv (fotograf: Zvonimir Buljević) - prostorna instalacija u Galeriji Kula/ Foto: Viktor Popović

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Božo Domazet, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice edukacije filozofije i povijesti umjetn., izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. 09. 2024

Potpis



Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Božo Domazet

Naslov rada: Koncepcija kulturno povijesnog naslijeđa na primjeru
umjetničkog opusa Viktora Popovića

Znanstveno područje i polje: Povijest umjetnosti

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izr. prof. dr. sc. Dalibor Prunčević

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izr. prof. dr. sc. Silva Kulčić
izr. prof. dr. sc. Dalibor Prunčević
izr. prof. dr. sc. Ivana Čapeta Rukić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uredenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 23.04.2024.

Potpis studenta/studentice: Domazet

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.